

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SOCIOLOGIE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

*PŘÍPADOVÁ STUDIE KOMUNITY Hnutí
HARÉ KRŠNA
V MĚSTEČKU U BENEŠOVA*

Rok: 2008

Vypracovala: Petra Šlosarová

Vedoucí práce: PhDr. Jana Duffková, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma:

***„Případová studie komunity hnutí Haré Kršna
v Městečku u Benešova“***

jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a
podkladových materiálů – viz příložený seznam.

V Praze dne 31. března 2008

Obsah:

Úvod	5
1 Alternativní kultura a životní styl	7
1.1 Snížení konzumu	8
2 Komunita jako teoretický pojem	10
2.1 Fáze vývoje komunity.....	12
2.2 Typy komunit.....	13
3 Psychologické aspekty života v komunitě	14
4 Haré Kršna ve světě	16
5 Haré Kršna v ČR	20
6. Ideologie komunity	22
6.1 Kršna a Bhagavadgíta.....	24
6.2 Haré Kršna jako nové náboženství.....	27
6.2.1 Náboženství jako kolektivní paměť	29
6.2.2 Nová náboženská hnutí.....	32
7 Způsob života	35
7.1 Členství.....	36
7.2 Odívání.....	40
7.3 Stravování.....	40
7.4 Ekologicky příznivý život.....	43
7.5 Lidé a vzdělávání.....	44
7.6 Aktivity na veřejnosti.....	45
7.7 Bydlení.....	48
7.8 Den, rituál, svátek.....	49

7.8.1 Oslava Kršny a Prabhupády v roce 2007.....	51
7.9 Ekonomika a hospodářství.....	52
8 Pohled na hnutí z vnějšku.....	53
Závěr.....	59
Poznámky.....	61
Seznam použité literatury.....	63
Seznam příloh.....	65
Přílohy	

Úvod

Hnutí Haré Kršna. Tento název již slyšel snad každý Čech. Avšak co si pod tímto pojmem opravdu lidé představují a co je skutečností, to byl základ mé myšlenky psát práci právě na téma popisující alternativní životní způsob jedné takové komunity v malé obci středočeského kraje. Práce se bude pohybovat jak na rovině sociologie životního stylu, tak na rovině sociologie náboženství. V případě tohoto tématu se tyto dvě disciplíny k sobě velice přibližují a navzájem se doplňují.

Tato práce se z velké části opírá o praktické zkušenosti v terénu. Několikrát jsem navštívila farmu Kršnúv dvůr a díky rozhovorům s obyvateli farmy jsem si mohla vytvořit reálný obraz života komunity. Rozhovory to byly velice zajímavé a mnohdy podnětné k dalšímu přemýšlení – a to jak o životě obecně, tak o životním rytmu dnešní společnosti, o náboženských otázkách nebo i o domácím vzdělávání. Témat na úvahu bylo nakonec několik a napsání této práce mě inspirovalo k další studii.

V bakalářské práci je zastoupena jak část teoretická, tak i praktická. V teoretické části jsou vysvětleny obecně-sociologické pojmy: co je to komunita a alternativní životní způsob. Další teoretická část obsahuje popisy „kršnovského“ charakteru: jaká je filozofie jejich náboženství, zásady vegetariánského stravování, ale i hnutí International Society for Krishna Conciousness - ISKCON u nás. Praktická část je zaměřena již na konkrétní obyvatele komunity: kdo jsou její členové, jak vypadá jejich den, jak slaví svátky, jak vypadá jejich obydlí, jaké jsou jejich aktivity na veřejnosti, jejich zaměření na ekologii, co pro ně znamená ekonomika a hospodářství, a také jak se starají o vzdělávání dětí žijících trvale v komunitě. V neposlední řadě jsem se zamyslela nad hnutím Haré Kršna jako nad tzv. „novým náboženstvím“.

Téma pro mne bylo svým náboženským aspektem velice zajímavé a nezůstala jsem jen u psaní bakalářské práce. Sociologie náboženství a sociologie životního stylu jsou podle mne disciplíny, které si mohou být blízko daleko více, než se všichni obecně domníváme, a ke spojení tohoto druhu bude v budoucnu docházet na mnoha různých úrovních a v nejbližších letech bude hrát ještě velice podstatnou roli.

1 Alternativní kultura a životní styl

Alternativní = termín 90. let pro „jinou“ kulturu, která ale často nemá opoziční povahu. Současné užití slova *alternativní* v hudbě a mladé kultuře vychází z konce 70. a začátku 80. let, kdy popisovalo proud postPUNKové hudby, podporovaný rostoucí sítí malých rozhlasových stanic na vysokých školách. Slovo mělo už od počátku kulturní význam, běžně bylo spojováno s nezávislým opozičním tiskem na konci éry hippies a později také označovalo jakýkoliv životní styl odlišný od stylu převládajícího¹.

Alternativnost se nejčastěji ukazuje v souvislosti s životním prostředím (ekologický životní styl) anebo se zdravím (zdravý životní styl). Kromě toho se do zastřešující kategorie „alternativní životní styl“ shrnují praktiky životního stylu např. vegetariánů, squatterů, skinheadů a dalších zpravidla minoritních, v nějakém aspektu svého životního způsobu vyhraněných skupin.

Alternativou obecně rozumíme možnost volby mezi dvěma nebo více způsoby řešení (zpravidla protikladnými), volitelný způsob řešení, event. v prostém významu možnost. Nutnou a tedy nezbytnou podmínkou alternativního životního stylu je tedy především existence různých životních stylů a možnost výběru mezi nimi. Alternativní životní styl je pak životní styl volitelný a většinou zcela dobrovolný. Tato alternativnost se projevuje v mnoha směrech života jedince – od stravování, přes odívání až po styl bydlení.

Alternativní životní styl je tedy záležitostí zejména subjektivní volby (značnou roli zde hraje typ osobnosti člověka se všemi jeho zkušenostmi, názory atd.) a jeho podstata spočívá v dobrovolné výrazné preferenci určité hodnoty významně ovlivňující, event. i utvářející životní styl a jeho vývoj².

1.1 Snížení konzumu

Občan západoevropské země je vystaven mnoha snahám a tlakům, které jej mají přivést k vyšší spotřebě; působí na něj reklama i setrvačnost dosavadního vzorce sociální prestiže. Dnes je v nich však občan vystaven i vlivům protichůdným: z mnoha stran je nabádán ke snížení spotřeby. Zatímco u většiny lidí nepochybně převažuje vliv první, ve zkoumané skupině spíše převládá tlak k uskromňování, na jehož straně působí i subkultura přátel či spolubydlících, která sebeomezování oceňuje.

Změna v přístupu ke konzumu bývá výsledkem přemýšlení a současně uvědomělého experimentování. Lidé se snaží lákavé spotřební věci držet mimo svůj přímý dosah. Postupně získávají více informací o ekologicky negativních aspektech svého původního chování. Tím, že jsou lidé schopni obsáhnout a internalizovat jen limitované množství nových informací, se změny ve spotřebě dějí postupně. Břímě proměny chování je přitom méně náročné, nespočívá-li jenom na ramenech jednotlivců, ale stává-li se postupně samozřejmou součástí každodenního života pro širší okruh lidí, případně celé společnosti.

Uvažujeme-li obecně o ekologických změnách ve spotřebě, vidíme, že mají dvě dimenze: jedna se týká omezování v objemu spotřeby, druhá (tzv. metoda drobných kroků) spočívá v ekologicky příznivém modifikování výběr nakupovaných předmětů. Lidé se při rozhodování o koupi nějakého předmětu zajímají, jak jeho výroba – ve srovnání s výrobou jiné věci srovnatelného charakteru – ovlivnila životní prostředí a jaký bude ekologický dopad jeho užívání.

Pro zmírňování spotřeby tak nacházíme dva hlavní navzájem provázané motivační zdroje: jednak přesuny v oblasti sociálního státu a prestiže, jednak rostoucí ekologické uvědomění lidí³. Už Pierre Bourdieu pozoruje určité „asketické“

tendence v určitých statusových skupinách. C. Schmidt zjistil, že lidé s vyšším kulturním potenciálem utrácejí méně za luxusní konzumní předměty, než lidé stejného státu s kulturním kapitálem nižším⁴.

Roli zde patrně hraje i snaha o vyjádření skupinové solidarity: lidé hledají prostřednictvím nižší spotřeby výraz sociální a statusové příslušnosti. Mezi skupinami mající nejvyšší status jsou přitom hlavně nejvýše vzdělané skupiny, které jsou ochotny proměnit svůj život tím, že začnou brát ohled na ekologické problémy. Do jisté míry lze předpokládat, že zmírnění konzumace ve vyšších statusových skupinách bude v budoucnu sloužit jako statusový vzor pro skupiny nižší.

2 Komunita jako teoretický pojem

Pojem pochází z latinského slova *communitas*, do češtiny překládáno jako společenství.

Z velkého množství existujících definic *komunity* vybírám tři nejužívanější⁵:

1. *Komunita jako pevně daná a vázaná lokalita* – tj. jako geografický výraz označující lidské sídlo umístěné v rámci konkrétního lokálního teritoria. To však není skutečný sociologický význam slova *komunita*, protože kromě pozorování, že všichni lidé žijí spolu na konkrétním místě nebere jeho obyvatele vůbec v úvahu, ani jak, ani zda vůbec jednají vůči sobě navzájem.

2. *Komunita jako lokální sociální systém* – tj. jako soubor sociálních vztahů, které se vyskytují zcela nebo převážně v rámci nějaké lokality. V tomto významu se může termín již více vyskytovat v sociologickém úzusu, neboť poskytuje určité indikace ohledně sociálního života daného místa. O komunitě v tomto smyslu můžeme mluvit, pokud existuje ustavená síť vnitřních vztahů mezi lidmi žijícími na téže lokalitě (například kde každý zná každého). Ale všimněme si, že není nic konstatováno ohledně obsahu těchto vztahů, pouze skutečnost, že jedinci mají vztah jeden k druhému. Může se například stát, že v dané lokalitě zná každý každého, ale všichni se navzájem nenávidí. Avšak přestože budou v neustálém konfliktu, pořád ještě mohou konstituovat komunitu v tomto druhém smyslu slova.

3. *Komunita jako typ vztahu* - konkrétněji je komunita definována ve smyslu identity mezi jedinci (i když v určitých případech jejich vzájemná identifikace nemusí vyplývat z nějakého osobního kontaktu). Tato třetí definice nejbližší odpovídá hovorovému užívání slova *komunita* – představě ducha komunity, smyslu pospolitosti mezi lidmi.

Komunita je místo ke sdílení pocitů a odhalení citlivé vnitřní „dřeně“ člověka. Svoboda lidí vybrat si, kde budou žít, je podstatnou složkou tohoto významu komunity. Obyvatelé takové skupiny lidí sdílejí společný soubor symbolů utvářených kolem představ „rasy“, etnika nebo lokality, společné historie nebo identity.

Dle Velkého sociologického slovníku⁶ se rozlišuje mezi komunami a komunitami. Komuna bývá chápána jako společenství lidí, kteří se rozhodli žít alternativním způsobem života, jenž zpochybňuje hodnoty a životní styl převažující ve společnosti. Komunita je chápána širěji.

Definice M. Scotta Pecka⁷ zní: komunita je skupinou aspoň dvou lidí, kteří jsou bez ohledu na rozdílnosti, které jsou mezi nimi, schopni překlenout a oceňovat tyto rozdílnosti, což je uschopňuje efektivně a otevřeně komunikovat a spolupracovat na dosažení společných cílů. Jako důsledek mnozí členové skupiny budující komunitu prožívají pocit své jedinečnosti a hluboké společné jednoty, kterou velmi zřídka anebo vůbec předtím necítili v jiných skupinách.

Komunita je skupina lidí, kteří se naučili upřímně a otevřeně spolu komunikovat, kteří rozdíly mezi sebou nepokládají za důvod k nepřátelství, ale za příležitost k tomu, aby se naučili něco nového. Komunita je bezpečné místo, kde je možné být zranitelný, kde je možné být sám sebou se vší nedokonalostí, a kde je možné měnit se a rozvíjet. Základními principy budování komunity jsou principy dobré a efektivní komunikace. Drtivá většina lidí je schopna se pravidlům komunikace a budování komunit naučit a jsou ochotni se jimi řídit. Jinými slovy, když vědí, co dělají, může se téměř každá skupina lidí zformovat v pravou komunitu.

2.1 Fáze vývoje komunity⁸ :

Komunita celkem prochází čtyřmi vývojovými fázemi.

První fáze – pseudokomunita

První reakcí skupiny, snažící se zformovat komunitu, jsou nejčastěji pokusy tuto formu předstírat. Členové skupiny se pokoušejí být okamžitou komunitou tak, že jsou k sobě přehnaně příjemní a snaží se vyvarovat sporů. Tento pokus je nazýván "pseudokomunitou". Jde o lákavou, ale nikam nevedoucí zkratku. Základní přetvářkou pseudokomunity je odmítání individuálních rozdílů. Lidé používají mělkosti a zevšeobecňování k zamlčení jisté části pravdy o sobě samých a svých pocitech, aby zabránili konfliktům. Pseudokomunita se konfliktům vyhýbá, komunita je řeší. Pseudokomunita rozdíly skrývá či ignoruje, komunita je přesahuje a přemostuje.

Druhá fáze – chaos

V etapě chaosu již nejsou individuální rozdíly skrývány a ignorovány, ale naopak vystaveny navenek. A skupina se je snaží vyhladit tím, že se pokouší jednotlivé členy měnit, uzdravovat a obracet na víru. Lidé se vesměs takovým změnám vzpírají, „léčitelé se snaží tím více léčit, dokud se jejich oběti nevzeprou a nezačnou zkoušet léčit léčitele“. V pozadí těchto dobře míněných ale scestných pokusů o ozdravení a změnu však není ani tak láska a touha pomoci, jako spíše touha po tom, aby byl každý normální. Jde tedy spíše o otázku moci. Chaos je časem bojů a potyček, které jsou neefektivní a nekonstruktivní - ničeho se nelze dobrat, nikdo nikoho pořádně neposlouchá, pocit nepochopení, převažující pocit je zoufalství. V chaosu skupina předpokládá, že účelem je pouštět se do sebe tímto způsobem, i když si nikdo z jednotlivých členů neuvědomuje, že bojuje - obvykle si každý myslí, že se jen snaží pomoci. Chaos je přirozenou odpovědí na relativní nedostatek usměrňování a vedení. Jednou z cest jak se dostat z chaosu, je organizace (nastolení jednotného vedení). To

však nikdy není komunita. Druhou cestou je dostat se do fáze tzv. prázdnoty.

Třetí fáze – prázdnota

Prázdnota je určitým mostem mezi chaosem a komunitou. Aby se lidé ve společenství naučili efektivně komunikovat, potřebují se zbavit bariér komunikace. Jejich pocity, domýšlivost, ideje a touhy až příliš zaneprázdnňují jejich myšlení. Tyto problémy je třeba překonat. Po jejich zdolání pak nastává fáze komunity.

Čtvrtá fáze – komunita

V komunitě jsou lidé, kteří žijí v demograficky definované oblasti a mezi nimi jsou vzájemné sociální vazby a tito lidé jsou citově vázáni k sobě a k místu, kde žijí. Můžeme také říci, že komunita je místo, kde člověk získává emocionální podporu, ocenění a praktickou pomoc v každodenním životě. Setkáváme se také s názorem, že komunita je vymezena hranicemi, které mohou být geografické, ale také politické nebo ekonomické. Je postavena na pilířích, jako jsou společnost, kultura, dědictví, společné problémy aj. Musí mít také svou strukturu. Komunita není statická, mění se výsledkem zkušeností nebo cíleným úsilím.

2.2 Typy komunit

Existuje několik typů komunit, přičemž se každá z nich soustřeďuje na jinou oblast lidských činností. Vyskytují se pak tyto druhy⁹:

- ◆ občanská – jedná se o společenství osob, které vykonávají každodenní aktivity ve společném prostoru
- ◆ výcviková – zaměřená na sebepoznávání a nácvik dovedností
- ◆ terapeutická – specifická forma organizované léčebné instituce, která umožňuje otevřenou komunikaci všech členů dané instituce
- ◆ spirituální – společenství lidí, kteří se snaží o spirituální rozvoj

3 Psychologické aspekty života v komunitě

Jak je všeobecně známo, chování člověka se během individuální existence mění. Objevují se nové typické vzorce chování, z jejichž pozorování je možno usuzovat na existenci celé řady motivačních sil, které existují vedle primárních fyziologických potřeb. Nazýváme je primárními potřebami psychologickými.

Seznamy primárních psychologických potřeb bývají dost dlouhé a žádný z nich není obecně uznáván. V našem výčtu se opíráme hlavně o Murraye¹⁰: potřeba sdružovat se, potřeba lásky, autonomie, ochrany a pomoci, uznání, agrese, potřeba bránit se, pečovat o druhé, dvořit se, vyniknout vysokým výkonem, poddávat se, oponovat, ovládat, předvádět se, kořit se, potřeba pořádku, hry, potřeba zavržovat, získávat, stranit se, potřeba superiority, potřeba poznávat, chápat, vyhnout se hanbě, konstruktivní potřeba, potřeba uchovávat, potřeba smíchu. Tento výčet ovšem nelze považovat za kompletní.

V komunitách různého typu se tyto potřeby ze značné části naplňují a lidé v nich nacházejí uspokojení právě z těchto psychologických důvodů.

V současné době se různé duchovní společnosti stávají běžným sociálně-kulturním fenoménem. Dochází k prudkému rozvoji těchto náboženských společností. Jsou vyhledávány převážně mladými lidmi, kteří se pokoušejí uspokojit své potřeby. Nebezpečí nových náboženských společností bývá spatřováno v tom, že tyto společnosti formují psychiku jedince (zužují vědomí, přejímají zodpovědnost za jedince), činí člověka závislým na náboženských autoritách, izolují jedince od rodiny. Komunita se obrací na jedince v jeho mezních životních situacích, kdy je frustrován ve svých potřebách, jakými jsou touha po porozumění a lásce, v situacích, jako je např. ztráta milované osoby. Členové náboženských skupin mají své specifické

psychologické charakteristiky. Začlenění do nových náboženských skupin může představovat značné riziko, neboť oslabením kontaktu s okolním světem (rodina, zaměstnání, přátelé, vrstevníci apod.) se začíná zvyšovat závislost na náboženské skupině a její ideologii.

4 Haré Kršna ve světě

Bhaktivédanta Svámi Prabhupáda (1896 až 1977) napsal na padesát knih, jež ve světě vyšly v celkovém nákladu, který určitě přesáhl deset milionů výtisků. Přesto je jeho jméno mnohem méně známo než název hnutí, které v roce 1966 založil. Tím je Mezinárodní společnost pro uvědomování si Kršny (oficiální český název; anglicky International Society for Krishna Conciousness, ISKCON) neboli hnutí „Haré Kršna“ – novoinická a anglická výslovnost „Krišna“ je dána neschopností mluvčích vyslovit sanskrtské vokalické „r“.

Prabhupáda se ve svém duchovním poselství hlásil k odkazu velkého višnuistického mystika Čaitanji, který byl v 15. století ve východní Indii ústřední postavou rodícího se bhaktického hnutí. V Bengálsku je Čaitanja dodnes uctíván jako Kršnův avatár¹¹.

Životopis Prabhupádův, jak je předkládán v publikacích, má podobu hagiografickou: je životopisem světce. Prabhupáda, vlastním jménem Abhaj Čharan De, se narodil v Kalkatě v roce 1896 a již tehdy mu prý astrolog předpověděl, že ve věku 70 let odjede z Indie, aby na Západě šířil bhaktický kult Kršnův. Jeho rodiče byli hluboce zbožní višnuisté. Prabhupáda proto vyrůstal jako přísný vegetarián a už v dětství se důvěrně seznámil s bhaktickou literaturou. Jeho duchovním učitelem byl Jógí Šríla Bhaktisiddhánta Sarasvatí. Tento guru pak před svou smrtí v roce 1936 uložil svému žáku velký životní úkol: Prabhupáda měl využít své znalosti angličtiny k tomu, aby psal knihy a „ponořil svět do Kršnova vědomí“. V roce 1965 Prabhupáda odjel do Spojených států amerických a v době, kdy v Kalifornii nabíralo na síle hnutí hippies, založil v San Francisku „mezinárodní společnost“ ISKCON.

Založení nového hnutí, opírající se o duchovní hodnoty, nebylo v tehdejších Spojených státech amerických velkým problémem. V šedesátých letech tu rostla

nespokojenost mladých s rozbíhající se válkou ve Vietnamu, přetrvávající diskriminací černochů a také s konzumní orientací společnosti. Prabhupáda považoval protest mladých za projev opravdového duchovního hledání a po roce úsilí si získal skupinku stoupenců právě mezi hippies v New Yorku. Záhy po založení ISKCONu otevřel také středisko v Los Angeles a v několika dalších městech v USA. Jak se skupina žáků rozrůstala, začal je Prabhupáda učit nejen zpívání tradičních bengálských a sanskrtských písní, ale také čaitanjovské teologii a v neposlední řadě rituálu.

V případě rituálního uctívání obrazů či soch Kršny se mu v západním světě postupně podařilo zavést celý složitý rituál s gesty, úklonami, modlitbami, mantrami, atd. V centru dění však stále zůstávalo silně emocionální zpívání Haré Kršna mantry, které Prabhupáda po Čaitanjově vzoru pořádal i na veřejnosti. Jak zpívání mezi hippies vypadalo, ukazuje i závěr slavného Formanova filmu Vlasy. I v prostředí hippies však Prabhupáda trval na tom, aby jeho vážně aspirující žáci dodržovali etické a dietetické zásady tradice. Zdůraznil především stravu bez masa a vajec, vzdání se alkoholu, tabáku a jiných omamných látek, sexualitu omezenou do manželského svazku a také vyhýbání se hazardním hrám.

I přes přísné požadavky řady žáků indického gurma rostly, centra vznikla rovněž v Kanadě a ve Velké Británii a na jaře 1970 měla organizace dvacet šest středisek a několik set členů. K popularitě hnutí Haré Kršna přispěl také zájem a podpora skupiny Beatles. Zejména George Harrison se velmi zajímal o toto hnutí, což se projevilo kromě jiného i vydáním desky My Sweet Lord. George Harrison také věnoval novému hnutí venkovské sídlo nedaleko Londýna.

Indický učitel se stále držel své vize mohutné publikační činnosti prostřednictvím šíření časopisů a knih. Velmi disciplinovaně každý den vstával (téměř vždy mezi

jednou a druhou hodinou ranní) a věnoval se překladům a komentářům višnuistických textů. Bhagavadgítu vydal nejprve v nakladatelství McMillan, ale zároveň jeho žáci začali vydávat časopis Návrat k Bohu a v roce 1971 založili vlastní nakladatelství (Bhaktivdanta Book Trust) v Los Angeles. Spolu s masovou publikací Prabhupádových knih a překladů začíná také jejich pouliční a podomní prodej.

V této době došlo k zásadnímu kroku: misijní prodej literatury se stal hlavním zdrojem financování středisek organizace. A tak se původně čistě misijní zápal pro šíření Čaitanjova odkazu stával, i když zprvu nenápadně, také honbou za ziskem¹².

Prabhupáda své žáky v prodejním zápalu podporoval, neboť v každé prodané knize viděl naplnění přání svého duchovního učitele. A také rostoucí příjem z prodeje vítal, neboť především z něj byly financovány stavby tří velkých chrámů organizace v Indii. Až v posledních dvou letech svého života se starý učitel dozvídal o podvodných taktikách, se kterými přišli někteří jeho vynalézeví žáci.

V roce 1976 se dožil osmdesáti let a počet jeho žáků v té době vzorstl na několik tisíc. Intenzivní cestování, snaha dokončit překlad a komentář Bhagavata-purány a dohled nad indickými projekty vyžadoval mnoho jeho času a sil. Řízení rychle se rozrůstající se organizace svěřil fakticky do rukou skupiny starších žáků (od roku 1970 byla formálně ustavena Governing Body Comission – GBC – jako ústřední řídicí orgán hnutí Haré Kršna). Zakladatel hnutí Haré Kršna zemřel 14. listopadu 1977 v chrámu své organizace v indickém Vrndávanu. Zanechal po sobě úctyhodné množství knih: jeho překlady a komentáře zásadních višnuistických textů tvoří malou knihovnu. Nejednoho čtenáře jeho knih překvapí značný fundamentalismus ve výkladu. Prabhupáda evidentně považoval celý soubor višnuistických textů za bezchybný, zjevný a tudíž nekritizovatelný celek.

Jedním z prvních dokumentů hnutí byla Zakládací listina Mezinárodní společnosti pro vědomí Kršny (ISKCON) s těmito cíli:

- a) systematicky propagovat duchovní poznání v široké společnosti a vzdělávat všechny lidi v technikách duchovního života, aby tak byla napravena nerovnováha životních hodnot a aby bylo dosaženo skutečné jednoty a míru na světě
- b) propagovat uvědomování si (vědomí) Kršny tak, jak je zjeveno v Bhagavadgítě a Šrímad Bhágavatamu
- c) vést členy Společnosti blíž k sobě navzájem a blíž ke Kršnovi, prvotní bytosti, a tak v členech a vůbec v široké společnosti rozvíjet ideu, že každá duše je součástí a částí Božské (Kršnovy) povahy
- d) učit a povzbuzovat sankírtanové hnutí, sborové zpívání svatých Božích jmen tak, jak to bylo zjeveno v učení Šrí Čaitanji Maháprabhua
- e) budovat pro členy a širokou společnost svatá místa transcendentních zábav, zasvěcená Kršnově osobnosti
- f) přivádět členy blíže k sobě, aby se společně učili jednoduššímu a přirozenějšímu životnímu stylu
- g) s ohledem na dosažení výše uvedených záměrů publikovat a rozšiřovat periodika, časopisy, knihy a jiné písemnosti

5 Haré Kršna v ČR

Hnutí Haré Kršna u nás působí veřejně od listopadového převratu v roce 1989, a tak se většina současných členů s hnutím seznámila 90. letech 20. století. Historie ISKCONu v českých zemích se však začala psát o něco dříve. Poprvé u nás zněla slova mahámantry už v sedmdesátých letech, a to díky populární písni George Harrisona „The Hare Krishna Mantra“. V této době sem přijíždělo několik oddaných ze zahraničí, kteří s sebou přiváželi anglicky psanou literaturu, později i české překlady Prabhupádových knih. Politická atmosféra tehdejší doby jim však neumožňovala větší misijní úspěchy. Přesto se v polovině osmdesátých let formuje malá skupina českých oddaných. V roce 1986 začínají v Pardubicích s nedělními programy, které byly však značně nepravidelné. V roce 1988 se pokusili o komunitní život na hospodářském statku v Ústí nad Orlicí. To bylo pochopitelně pečlivě sledováno Státní bezpečností, nicméně komunita vydržela až do listopadové revoluce.

Skutečně aktivní se na veřejnosti v naší zemi hnutí stává až po roce 1989. Z bytu, který vlastnili oddaní v pražské ulici Na Hrázi, se stalo první středisko Mezinárodní organizace pro vědomí Kršny v Československu. Později vzniká středisko v Praze – Modřanech nazvané Centrum pro vědecká studia. Jeho posláním byla distribuce knih a jiné misijní aktivity – přednášky, semináře, vegetariánské hostiny. V roce 1993 Centrum přesídlilo do Jílové ulice v Praze 5. Dnes zde žijí asi tři desítky oddaných. Vedle Centra jsou v Praze také dvě vegetariánské restaurace. První – vegetariánský klub „U Góvindy“ - vznikl v roce 1992 ze střediska v ulici Na Hrázi. O tři roky později byla v Soukenické ulici v Praze 1 otevřena druhá restaurace, která svým názvem „Góvinda“ také připomíná Kršnu jako „držitele krav“. I ona nabízí kromě vegetariánských jídel také přednášky, popř. jiné akce otevřené pro veřejnost, jako např. kurzy vaření.

Zdaleka nejpopulárnějším střediskem hnutí Haré Kršna v ČR je tzv. ekologická farma Kršnův dvůr v Chotýšanech u Benešova. Zde si oddaní již v roce 1990 našli starou hospodářskou usedlost, kterou začali pomalu opravovat a přizpůsobovat pro život višnuistické komunity. Ekologické farmy jsou jedním ze základních stavebních kamenů ISKCONu. Skoro v každé zemi, kde organizace působí, vznikají vesnické komunity, které se snaží o maximální ekonomickou soběstačnost – žít z toho, co si sami vypěstují.

Vedle farmy Kršnův dvůr a Centra v Praze na Zličíně jsou oddaní rozptýleni po celé republice a na různých místech zakládají malá střediska či kluby nebo jen pořádají programy v pronajatých místnostech. Tak můžeme slyšet společný zpěv mahámantry v Ostravě, Šumperku, Prostějově, Plzni, Sokolově i v dalších městech a obcích.

6 Ideologie komunity¹³

Mezinárodní společnost pro vědomí Kršny (ISKCON) je hnutí, které má za cíl duchovní přeměnu lidstva prostřednictvím jednoduchého procesu: zpívání svatých jmen Boha. Lidský život je určen k ukončení utrpení v hmotné existenci. Současná společnost se snaží odstranit toto utrpení hmotným pokrokem. Všichni ale mohou vidět, že navzdory rozsáhlému hmotnému pokroku panuje v lidské společnosti neustálé napětí.

Je tomu (podle vyznavačů hnutí Haré Kršna) tak proto, že lidská bytost je svojí podstatou duchovní. Hmotné tělo se vyvíjí díky duši. Přestože materialističtí vědci popírají, že zdroj života je duchovní, neexistuje lepší vysvětlení původu životní síly v těle než to, že tato síla je projevem duchovní částičky, duše.

Stoupenci Haré Kršna věří, že se tělo mění a nabyvá různých podob, ale duše existuje věčně a beze změn. O tom se můžeme přesvědčit i ve vlastním životě. Od počátku našeho života v lůně matky se naše hmotné tělo mění každou vteřinu a každou minutu. Tento proces se obvykle označuje jako „růst“, ale je to vlastně jenom výměna těla.

Stejně tak dochází i k tělesným změnám: lidské tělo se mění z embrya na dítě a dále prochází mládím, dospělostí, stářím a smrtí. Někteří lidé předpokládají, že po smrti duše navěky zaniká, stejně jako primitivní kmeny věří, že slunce při svém západu umírá. Ale ve skutečnosti slunce vychází v jiné části světa a stejně tak duše přijímá jiné tělo. Když „tělo zestárne a je jako staré šaty, které se již nedají použít, duše přijme jiné tělo, stejně jako si oblékáme nový oděv“. Moderní civilizace (dle knih oddaných) však o této skutečnosti prakticky nic neví.

Hnutí pro vědomí Kršny se proto snaží vyučovat především tuto vědu o duši, a to nikoliv nějakým dogmatickým způsobem, ale na základě úplného vědeckého a filozofického chápání.

Filozofie Hnutí pro vědomí Kršny je založena na individualitě duše a Nejvyšší Duše. Toto hnutí není nějakým novým objevem mentálních spekulantů. Na jeho počátku je Kršna Samotný, který před více než pěti tisíci lety přednesl na Kuruovském bitevním poli filozofii tohoto hnutí v podobě Bhagavadgíty. Z Bhagavadgíty můžeme pochopit pět hlavních principů: Boha, živou bytost, hmotnou a duchovní přírodu, čas a činnosti. Z těchto pěti jsou Bůh, živá bytost, příroda (duchovní i hmotná) a čas věční. Ale činnosti věčné nejsou. Hnutí pro vědomí Kršny má za cíl zaměstnat duši ve věčných činnostech. Jednat duchovně znamená pouze správně zaměřit naše činnosti, což je možné za předpokladu dodržování předepsaných pravidel a usměrnění. Hnutí pro vědomí Kršny těmto duchovním činnostem učí.

Snahou je pochopit, že služba našim smyslům je příčinou všeho našeho utrpení (jak opět říkají stoupenci hnutí). Jakmile přesuneme svoji lásku od svých smyslů a zaměříme ji na Kršnu, budeme zbaveni všeho utrpení.

Hnutí Haré Kršna se řídí čtyřmi zásadami:

1. zákaz jedení masa – požadováním této zásady jsou oddaní vedeni k tomu, aby neměli podíl na zabíjení živých bytostí, které mají také nesmrtelnou duši
2. zákaz nedovoleného pohlavního sexu – nedovolen není jen mimomanželský sex, ale jakákoliv pohlavní aktivita, jejímž účelem není plození – obecně je vyvyšován celibátní způsob života. Ti, co žijí v celibátu, jsou vedeni k tomu, aby se co nejméně stýkali s osobami opačného pohlaví. Všechny ženy jsou osločovány jako mátádží, což znamená maminka. Každý muž má na každou ženu – kromě své manželky – pohlížet jako na svou matku

3. neužívat nic, co obsahuje omamné látky – oddaný nesmí požívat omamné látky, aby svou mysl nezanepřazdňoval něčím jiným, než je *bhakti*, čili oddanost Bohu – a tak není dovoleno používání nejen tvrdých drog, nikotinu a alkoholu, ale také kávy a čaje
4. zákaz hazardu – hazardovat se nesmí, protože vše patří Bohu; hazard je považován za překážku duchovního zdokonalování, protože podněcuje touhu po zisku a závistivost.

Cíl oddaných hnutí Haré Kršna je odevzdat svůj život Bohu. Snaží se odpoutat od materiálních utrpení a očistit své srdce. Tato očista je možná jen díky zpívání mahá-mantry HARÉ KRSNA HARÉ KRSNA KRSNA KRSNA HARÉ HARÉ HARÉ RÁMA HARÉ RÁMA RÁMA RÁMA HARÉ HARÉ. Tímto zpěvem očišťují svá srdce od všech nečistých tužeb, které nás, lidi, nutí honit se za smyslovým požitkem a trpět. Je to vznešená metoda pro probuzení duchovního vědomí

Význam slova mahá-mantra je prostý. Mantra je kombinací dvou slabik, man a tra. Man znamená „mysl“ a tra znamená „osvobození“. Mantra je to, co vás osvobozuje od mentálních výmyslů, což vás dokáže pozvednout z mentální úrovně. A mahá znamená velký. Mahá-mantra je tedy velkou modlitbou.

ISKCON nezavádí kastovní systém. Za prvotřídního považují toho člověka, který je vyškolený jako bráhman. Nezáleží na tom, je-li Ind, Evropan nebo Američan, nízkého nebo vysokého původu. Každý člověk si může osvojit prvotřídní návyky.

6.1 Kršna a Bhagavadgíta

Kršna znamená Bůh. Bůh který je věčně mladý. Kršna – Góvinda je příčinou a podstatou všeho. Kršna však doslova znamená „černý“ nebo „tmavý“ a můžeme se s tímto jménem setkat už v nejstarší vrstvě indické literatury – v tzv. védách (ty byly

sepsány snad kolem přelomu 2. a 1. tisíciletí př. n. l.).

Kršna (hindy Krišna), je osmý avatár Višnuův, je nejoblíbenějším a nejmilovanějším hinduistickým božstvem. Je věrným spojencem lidí, nic jej nezastaví, když má pomoci příteli, avšak dokáže být i lstivým nepřítelem. Sestoupil na zemi, aby bojoval proti zlu a chránil dharmu¹⁴ před silami tmy. Hinduismus je typický tím, že dokázal spojovat a sjednocovat jednotlivé bohy a jejich kultury. Obzvláště nápadné je to právě u kultu boha Višnu. Kršna je chápán a uctíván jako Višnuův avatár – tedy jako jedna z jeho mnohých manifestací. V bengálském višnuismu, zastupovaném na Západě hnutím Haré Kršna, je ovšem Višnu chápán jako manifestace Kršny.

Nejstarší literární i hmotné doklady kršnovského kultu pocházejí z doby mezi 4. a 2. stoletím př. n. l. Jeho ústřední postavou byl Kršna Vasudéva, patrně reálná historická osobnost, který podle tradičního podání pocházel z Dváraky v západní Indii a byl hlavou pospolitosti Jádavů. Hrdinská dobrodružství mu vynesla slávu válečníka a jeho věhlas podle legendy stoupal, tak jak se rozrůstalo území, které jeho klan ovládal. Posléze byl zbožštěn a bylo mu přičteno autorství božské promluvy v Bhagavadgítě.

V Mahábháratě (a obzvláště v Bhagavadgítě) Kršna vystupuje jako ideální spojenec. Je věrný až do konce, výborně se vyzná ve způsobech vedení války a nepřátele pobíjí s chutí ještě větší než bratři Pánduovci, kterým přišel na pomoc. Má ovšem i své vady: občas jedná zlomyslně, bezohledně, a záludně. Ze všech střetnutí vychází jako vítěz a poráží přitom nejen pouhé smrtelníky: podlehne mu dokonce i Šiva, hrůzný ničitel.

Jak Kršnova oblíba během prvních staletí našeho letopočtu vzrůstala, byly mu

postupně přisuzovány i slavné činy původně spojované s jinými božstvy. K jeho narození se pojí legenda, v nichž najdeme jasné paralely s biblickými příběhy o Mojžíšovi a Ježíšovi: jeho strýc tehdy nařídil, že každý novorozenec musí zemřít, avšak vody řeky Jamuny se v pravou chvíli rozestoupily a malý Kršna byl v košíku odnesen do bezpečí.

Kršna je nejdůležitějším božstvem bhaktického hnutí, které v Indii dosáhlo svého největšího rozmachu mezi 6. a 15. stoletím n. l. Je uctíván jako ztělesnění lásky boží i jako nezbedný milovník „božské hry“.

Motiv Kršnovy „božské hry“ s gópi, tj. s manželkami a dcerami pastevců, je častým písňovým i výtvarným námětem a má pevné místo v lidové kultuře různých částí Indie. Legenda vypráví, jak se Kršna o svátku Šarad púrnimá (úplňková noc v listopadu) vypravil na své oblíbené místo v lesním háji a začal tam hrát na flétnu. Když se božsky sladké tóny roznesly k vesnici, pastýřky upadly do tranzu a posedlé touhou se vydaly za hudbou. Následné vířivé orgie tance a vášně byly natolik velkolepou podívanou, že bohové, a dokonce i zesnulí sestoupili na zemi, aby o ni nepřišli. Kršnova hudba přivábila 900 000 gópí, mezi nimi Rádhu, „klenot všech klenotů“ a Kršny se zmocnila láska.

Kršna je uctíván v celé Indii, jeho nejdůležitější svatyně se však nacházejí na severu země. Návštěvníci těchto míst si mohou koupit reprodukce a plakáty s kršnovskými motivy.

Bhagavadgíta

Tato epická báseň je jedním z nejdůležitějších a nejoblíbenějších textů indické náboženské literatury. Začíná, když proti sobě „na poli dharmy“ stojí veliké armády Pánduovců a Kuruovců, bratranců, kteří se co nevidět střetnou v závěrečné bitvě

dlouholetého boje o trůn. Na každé straně jsou k útoku připraveny desetitisíce skvělých válečníků a kromě nich i bozi, démoni a obři, třímající zázračné zbraně. Nejproslulejším bojovníkem je tu Pánduovec Ardžuna, nepřekonatelný a snad i nezranitelný mistr válečného umění. Jeho vozatajem je Kršna. Ten seznamuje Ardžunu s cestou ke spáse založenou na vzdání se žádosti.

6.2 Haré Kršna jako nové náboženství

V této práci se nechci zabývat problematikou náboženství, ale mnohé náboženské teorie s problematikou hnutí Haré Kršna úzce souvisí.

V historii české země se z náboženského hlediska nejvíce prosadilo křesťanství, které mělo největší vliv v době středověku. Lidé byli s vírou svázáni v každodenním životě. A díky této víře nám zůstalo mnoho tradic a zvyků, které naše kultura dodržuje i na počátku 21. století. Během několika staletí se přístup k náboženské víře hodně změnil. Z křesťanského vlivu ve středověku se snažilo vymanit osvícenství, kdy se kladl větší důraz na vědu, přírodu a člověka. Ve dvacátém století se víra v Boha již zmenšovala a dnes patříme mezi nejvíce ateistické země.

Po revoluci v roce 1989 se přístup lidí k víře změnil ještě více. Lidé se začali stále intenzivněji zajímat i o jiná náboženství, než je křesťanství či judaismus. Úspěšně se šířilo především východním náboženství. Mezi ně patří i hnutí Haré Kršna. Jak z historie víme, minulost tohoto náboženství v České republice sahá ještě do dob totalitarismu. Ale teprve po převratu se mohli svobodně projevit. Haré Kršna svým příchodem budili mezi lidmi poněkud rozruch a stále ho svým způsobem budí. Haré Kršna nebylo jediné náboženství které se tu v 90. letech objevilo. Z různých koutů světa se sem dostalo několik desítek takovýchto alternativních hnutí. Často jsou všechna shrnutá pod jeden společný pojem – sekta. Ovšem podle dnešních religionistů se od tohoto pojmu odhlíží. Název sekta je příliš zavádějící a má v sobě

hodnotící hledisko. A tak místo slova sekta se používá výraz nové náboženství. Sektou tedy ponechme pouze výraz pro skupinu, která má nějakým způsobem radikální charakter.

Tedy zůstaňme u znění, že hnutí Haré Kršna je novým náboženstvím, které je spolu s křesťanskou a židovskou tradicí uznáno jako oficiální náboženství, a to přímo pod záštitou Ministerstva kultury ČR.

Jak z níže uvedeného příkladu tří oddaných uvidíme, ke vstupu do náboženské komunity je vedly podobné motivy. Většina z nich pochází z normální funkční rodiny, dříve žili celkem běžným životem mladých lidí, ale přesto bylo nad nimi „cosi“, co je nutilo pátrat po pravém a uspokojivém smyslu života. Možná i trpěli domněnkou osobní ztráty spojenou s pocity z chaosu politických a náboženských autorit. Tento syndrom začíná pocitem, že s veřejným světem je cosi v nepořádku, jakož i podezřením, že v pozadí sociálního zmatku se musí skrývat nějaká velká duchovní a mravní síla. Pocit bezmoci přitom zakoušejí buď jako jednotlivci, anebo ve spojení s mnoha dalšími lidmi téhož pohlaví, rasy, věku nebo národnosti.

Obrozující se náboženští aktivisté v zápase s touto dezintegrací veřejně vyhlašují smrt sekularismu. Zavrhnou snahu sekulární společnosti a sekulárních forem nacionalismu nahradit náboženství a zpochybňují představu, že by snad sekulární společnost a moderní národní stát mohly poskytovat mravní pojivo sjednocující nějaké společenství nebo ideologickou sílu, jež by dokázala podporovat členy tváří v tvář etickým a hospodářským vládním neúspěchům. Jejich poselství bývá snadné porozumět a dostává se mu často kladného přijetí, protože selhání sekulárních států jsou nanejvýš zřejmá.

Obecné rozčarování hodnotami moderního Západu postupně vedlo ke „ztrátě víry“

v ideologickou podobu západní kultury. Ačkoliv před několika lety by taková představa nejspíš zapůsobila značně výstředním dojmem, dnes už prakticky nikdo nepochybuje, že sekulární nacionalismus – tedy princip, podle něhož základem národa je světská smlouva spíše než nějaká náboženská či etnická totožnost – je v hluboké krizi. V mnoha částech světa se na něj často pohlíží jako na cizí kulturní výtvar, jenž bezprostředně souvisí s tím, čemu se říká „projekt moderny“. A v takových situacích působí pak náboženské alternativy zpochybněných sekulární ideologií mimořádně přitažlivým dojmem. Náboženství získávají na významu především v obdobích, kdy je státní autorita zpochybněna, protože náboženství představují způsoby, jak tuto autoritu nahradit.

6.2.1 Náboženství jako kolektivní paměť

Měnící se sociologické perspektivy náboženských změn

Sociologie se vlastně od svých prvních začátků zaobírala otázkou ústupu náboženství, který provází rozvoj moderní společnosti. Už otcové – zakladatele přinesli první sociologické vysvětlení, podle kterých se modernita opírá o proces racionalizace, zahrnující pokles náboženské víry a předsazování autonomie subjektu a společnosti.

Tato základní teoretická orientace nachází svoje pokračování v teoretické perspektivě sekularizace, v jejích vícero verzích. Autoři klasických koncepcí sekularizace, jako B. Wilson, T. Luckman, P. Berger, patřili do generace, která přežila poválečný nástup modernity a ústup institucionalizované religiozity. Jejich optikou byla sekularizace vnímaná jako objektivní proces ústupu náboženství, doprovázející industrializaci a urbanizaci. Určitý mezník – u nás dost známý a doceněný – představuje K. Dobbelaere svou koncepcí multidimenzionální sekularizace¹⁵. Rozlišil tři roviny procesu sekularizace: institucionálně oddělování náboženských a sekulárních oblastí, organizační změny náboženských praktik a přesouvání náboženství do osobní

a individuálně modifikované sféry. Sekularizace se primárně objevuje na sociální úrovni a sekundárně na organizační a individuální úrovni reakcí na změny uplatňování náboženské autority. Sekularizace podle něho není anonymní či abstraktní proces a není nevyhnutelnou součástí modernity. J. Tazanová tvrdí, že jednotlivé dimenze sekularizace jsou nejen odlišné, ale také nesjednotitelné, a proto neplodná diskuze o sekularizaci může skončit jen tehdy, když sociologie náboženství začne zkoumat a testovat každou propozici samostatně¹⁶.

Teorie sekularizace několik desetiletí nacházela oporu i v empirických studiích o poklesu projevů náboženského života v osobním i veřejném životě¹⁷.

V osmdesátých letech se však sociologie náboženství překvapivě modifikovala. Teorie sekularizace a privatizace náboženství byly konfrontované s jeho deprivatizací: s politickou silou integralistických, fundamentalistických proudů, vitalitou nových náboženských hnutí, náboženskými změnami spojenými s pádem totalitních režimů. To vše vyvolalo nové otázky, nové výzkumné orientace a „teoretické revize“.

K teoreticky nejkonzistentnějším a v sociologii náboženství k netradičním přístupům zkoumání náboženských změn patří teorie racionální volby, spojená s pracemi autorů R. Starka, W. Bainbridgea a L. Iannacconeho. Teorie racionální volby, inspirovaná ekonomikou volného trhu a utilitarismem, interpretuje náboženství v termínech maximalizování užitečnosti racionálních jednotlivců, přičemž racionálnost zde znamená sledování vlastního zájmu. V kontextu této teorie náboženství představuje jeden z produktů určený na konzum jedinců, usilujících uspokojit své zájmy. Teorie racionální volby předpokládá, že vždy budou mít lidé potřebu náboženství, protože vždy budou potřebovat překonávat nějaké těžkosti. Teorie racionální volby byla východiskem mnohých empirických studií poukazujících na skutečnost, že

individuální sociální a geografická mobilita v globalizované společnosti umožňuje měnit příslušnost k náboženství a jeho výběr.

Teorie racionální volby má explikativní potenciál nejen pro vývoj nových náboženských hnutí či konkurence mezi alternativní a tradiční religiozitou. Byla by zajímavá i pro interpretaci měnících se proporcí mezi tradičními vyznáními.

Známý přístup R. Ingleharta nabízí teorii všeobecné generační změny hodnot jako posunu od materialistické hodnotové orientaci k postmaterialistické. Jeho koncepce se opírá o socializační hypotézu, podle které základní hodnoty jednotlivce odrážejí podmínky, v jakých žil v raném dětství a o (Maslowem inspirovanou) hypotézu hierarchie potřeb, resp. hypotézu nedostatku, podle které vyšší postmaterialistické potřeby vznikají až tehdy, když jsou uspokojené základní materialistické potřeby.

Náboženství jako kolektivní paměť

Problematice paměti se věnuje více psychologie, biologie a nově se rozvíjející kognitivní věda než sociologie. Pojem kolektivní paměť má sociologický původ a dlouho se vázal k francouzské myšlenkové tradici. V teoretické perspektivě kolektivní paměti je klasickým vkladem sociologické dílo M. Halbwachse. Koncem 20. století téma paměti už zdaleka není záležitostí jen francouzské myšlenkové tradice – vzpomeňme např. téma paměti v kontextu systémové teorie N. Luhmanna, v koncepci kulturní paměti J. Assmanna a množství amerických autorů.

V sociologickém přístupu k paměti je nutné klást důraz na její sociální kontext a na její kulturní formy. Paměť je sociální, předpokládá sociální vztahy komunit, jako je rodina, lokální komunita či národ.

Sociální kontext paměti a její kulturní formy se vztahují k paměti individuální

i kolektivní. Na vztah individuální a kolektivní paměti není jednotný názor. Podle S. Sontag: „Striktně řečené není nic jako kolektivní paměť... Paměť je vždy individuální a nereprodukovatelná – umírá s každou osobou.“¹⁸ Durkheimovská tradice naopak zdůrazňuje sociální determinaci paměti.

Kolektivní paměť zahrnuje nejen společnou minulost, ale i společné vzpomínání na ni, zahrnuje reprezentaci minulosti v historické evidenci a také ve vzpomínkové symbolice. Kolektivní paměť může vytvářet konsensuální základ integrované společnosti.

6.2.2 Nová náboženská hnutí

Fenomén nových náboženských hnutí je spojen se specifičností situace euroamerické kultury druhé poloviny 20. století. V tomto období je silně pocíťována eroze moderní kultury a dochází k zesílení pocitu probíhající fundamentální změny.

Příčiny krize legitimacy moderního světa mohou být nahlíženy různě. Dle amerického sociologa Roberta N. Bellaha, který analyzoval náboženské a kulturní oživení 60. let, je to kolaps dvou interpretací skutečnosti, na kterých stojí americká (a nejen americká) společnost – utilitárního individualismu a „náboženskosti“ vycházející z Bible.

Snahy o vytvoření humánnější alternativy vůči stávajícímu sociokulturnímu systému nabývaly různé podoby a sledovaly různé cíle – od politického boje za celospolečenskou emancipaci až po zintenzivnění individuálních prožitků (např. hippies). Dříve relativně nezpochybnitelná legitimita domácích náboženských tradic je ohrožena každodenním střetem s náboženskými tradicemi jiných kultur, především islámu a náboženských tradic jižní a jihovýchodní Asie.

Vzájemné ovlivňování kultury Západu a Dálného východu má dlouhou historii. Prostřednictvím koloniálního panství v Asii bylo však toto ovlivňování jednostranné. Teprve v druhé polovině 20. století zesílil explicitní vliv cizích kultur na kulturu moderní Evropy a Ameriky.

Náboženská hnutí vznikají jako výraz snahy změnit systém víry, hodnot, symbolů a praktik. Jde tedy o pohyb již ve svých základech značně konfliktní. Nejen míra sociálního napětí mezi novou náboženskou skupinou a okolní společností, ale především orientace tohoto náboženského konfliktu, je určujícím prvkem pro vymezení nových náboženských hnutí. Je třeba rozlišit, zda jde o konflikt uvnitř již existující náboženské tradice, nebo zda jde o formování nového náboženství.

Přes všechny konflikty, jež existence nových náboženských hnutí s sebou přináší (a nebo právě kvůli nim), lze konstatovat nárůst počtu hnutí. K poměrně překvapivému závěru došel Rodney Stark, který tvrdí, že ve srovnání s USA je Evropa zaplavena nestandardními náboženskými hnutími¹⁹. Počet center indických a východních kultů je v přepočtu na počet obyvatel v západní Evropě vyšší než ve Spojených státech amerických.

V České republice došlo v letech 1989-91 k prudkému nárůstu zájmu veřejnosti o alternativní náboženské (ale i sociální) ideje. V tomto období existovala poměrně silná otevřenost vůči „netradičním“ přístupům.

V nové sociokulturní situaci se formuje konstrukce světa jako společenství, které je tvořeno mnoha světy. Svět je nahlížen jako horizontální pluralita, ve které parciálnost je chráněna a kde konflikt mezi diferentním je vnímán jako běžný stav věcí.

Bylo by však chybou se domnívat, že diferentnost náboženských forem je specifikou

pouze dnešní doby. Přesto právě v poslední čtvrtině 20. století sílí hnutí, která směřují proti stávajícímu hierarchickému pojetí světa, přicházejí s novými prespektivami a přispívají k reflexi nové sociokulturní situace. V této perspektivě lze nahlížet na nové náboženské hnutí jako na součást širšího proudu změn v hodnotových orientacích, které probíhají v některých částech populace západních zemí.

7 Způsob života

Základními jednotkami ISKCONu jsou chrámy, zakládané Prabhupádou či jím pověřenými žáky. Při nich vznikají komunity, ve kterých oddaní společně žijí. Společenství se liší podle svého zaměření. Ve městech existují kulturně vzdělávací střediska, která se zaměřují na šíření vědomí Kršny vydáváním a distribucí knih, pořádáním přednášek, výstav, koncertů a podobně.

Další komunity jsou při vegetariánských restauracích, kde se setkání s Kršnou nabízí ve formě prasadam – jídla obětovaného Kršnovi. Na venkově se budují farmy, kde se oddaní snaží žít maximálně soběstačně po způsobu „védského hospodaření“. Pokoušejí se zde žít radikálně podle hesla hnutí: „jednoduchý život, hluboké myšlení“. To znamená, že se snaží používat co nejméně vymožeností moderní doby. Při práci v zemědělství se například dává přednost volské síle před traktory a stroji na elektřinu.

To ovšem neznamená, že by hnutí zcela odmítalo moderní techniku. Prabhupádovi žáci naopak zdůrazňují, že k duchovním účelům – např. k misijní práci - je možné využívat všech technických prostředků.

Organizace života v jednotlivých komunitách je ponechána na jejich vlastním rozhodnutí. Správní komise nevydává konkrétní obecně platné předpisy a řády, ale pouze instrukce, podle nichž se vedoucí jednotlivých středisek mají řídit. Roku 1995 se GBC usnesla na tom, že by při všech chrámech ISKCONu měly být zřízeny rady, které si členové hnutí sami zvolí. Ty mají rozhodovat o organizačních záležitostech komunit.

7.1 Členství

Způsob přijímání nových členů je v kompetenci jednotlivých středisek. Obecně platí, že zájemce musí projít několikaměsíční zkušební lhůtou (zpravidla 9 měsíců), ve které si má ověřit, zda je schopen sloužit Kršnovi životem v komunitě, a která má prověřit i jeho samotného. V této lhůtě se lidem dávají různé otázky a cílem „uchazečů“ je ponořit se do hloubi duše a hledat odpovědi na dané otázky. Pokud si členství za tuto zkušební lhůtu nerozmyslí a řídicí orgán (např. rada) rozhodne, vyjádří se potom k jeho přijetí.

Po této zkušební době následuje upevňování se ve višnuistickém způsobu života ve společenství. Úkolem oddaného v tomto období je studovat svatá písma, podílet se na činnostech střediska (farmy), poohlížet se po oddaném, kterého by chtěl přijmout za svého duchovního učitele a jímž by chtěl být zasvěcen.

Poté, co oddaného některý guru přijal a místní chrámová autorita mu dala doporučení, připravuje se u svého učitele na zasvěcení do višnuismu. Iniclace, kterou nyní adept prochází, se nazývá *Haré náma díkšá*, tedy zasvěcení do svatého jména. Při ní oddaný slíbí to, co už do té doby bylo podmínkou pro život v hnutí - dodržování tzv. čtyř regulativních principů a pravidelné zpívání mantry. Od svého gurua obdrží nové, sanskrtské jméno, k němuž je přidán titul dása nebo dásí (služebník, služebnice Pána). Po zasvěcení do svatého jména může následovat ještě druhé zasvěcení, bráhmanská díkšá. Ta je pro ty, kteří se rozhodli plněji sloužit Kršnovi a jeho oddaným.

V rámci psaní této práce jsem provedla kvalitativní rozhovory na témata: proč se oddaní rozhodli pro život v komunitě, jak se k hnutí dostali, co na odchod na farmu říkala jejich rodina a jak dlouho v komunitě žijí. Jednotlivé členy jsem zpovídala sama a každého jiným způsobem – každý jsme jinou a originální bytostí a ke

každému je třeba přistupovat individuálně. Na výše uvedené otázky mi všichni odpovídali velice otevřeně, jasně a hlavně ochotně. Nikomu z nich nedělalo problém mluvit ani o intimních záležitostech (např. o tom, proč se rozhodli žít v celibátu). Povídání bylo velice příjemné, a protože se o hnutí Haré Kršna říká, že je to náboženství jídla, ani moje setkání s lidmi z komunity se neobešlo bez pohoštění..

Abych zde nastínila jednotlivé pohledy některých oddaných, rozhodla jsem se pro udržení anonymity jednotlivých členů. Oddané tak budu nazývat písmeny abecedy.

Oddaný „A“

První oddaný, se kterým jsem měla tu čest se sejít a povídat si, byla osoba velmi příjemného vzezření. Mluvil se mnou přímo a klidně mi vysvětloval některé své postoje.

Jeho hlavní pracovní náplní je distribuce Prabhupádových knih. Říká, že jen pouhé vlastnictví knihy dodává domu energii Pána, a tak jeho snahou je podat Kršnovu vědění a šířit jeho jméno právě touto cestou.

Tento člověk se učil a hledal vědění nejprve doma, až potom se rozhodl vstoupit do hnutí ISKCON, ve kterém je dnes již 6 let. K hnutí se dostal právě přes knihy. Zajímaly ho věci kolem ovládnání mysli, jógy, až se mu nakonec dostaly do ruky knihy od Prabhupády, a ty ho oslovily. Pak se začal stýkat s jinými oddanými, až se nakonec rozhodl pro život v celibátu a obětovat se pro Kršnu svojí službou.

Tento oddaný pocházel z úplné rodiny, má i sourozence, a tak bylo celkem zřejmé, že když se doma zmínil o svých plánech, nesetkal se s pochopením. Dva roky tak měl problémy a musel věnovat hodně úsilí tomu, aby druhé přesvědčil, že nečiní tzv. nic špatně, a že je tak spokojený. Nyní je situace již příznivá. S rodinou se vztahy

urovnaly a rodiče jsou šťastni, když vidí, že dítě našlo samo sebe.

Oddaný „A“ strávil v Indii studijně celkem 5 týdnů.

Oddaný „B“

Druhý oddaný byla neméně zajímavá osoba. Tento člověk mně zaujal svým úsměvem a veselým přístupem snad ke všemu. Již na první pohled bylo vidět, že je šťastný.

Je to osoba, která ve svém životě hodně cestovala a prý stále něco hledala. Až se dostala ke knihám Šrí Prabhupády. Ty oddaného „B“ oslovily, až se o věci kolem Haré Kršna začal zajímat stále více. Dnes je oddaným již 2 roky. Jeho prací je vedení účetnictví a distribuce knih.

Tento člověk pochází také z úplné rodiny, a také má sourozence. A stejně, jako v předchozím případě, nedošlo v rodině k pochopení. Ne snad proto, že se oddaný rozhodl žít ve jménu Kršny, ale proto, že se tato osoba rozhodla žít jinak, než si představovali jeho rodiče. Ale když zjistili, že je díky životu v komunitě šťastná a stálá v tom, co dělá, dostalo se jí nakonec podpory. Dnes již není výjimkou, že rodinní příslušníci za svým oddaným na farmu odjedou a se zájmem se dívají, jak se vlastně v takové komunitě žije.

Oddaný „C“

Můj další obyvatel farmy měl na mě čas jen určitou dobu – čekala ho práce na farmě. Ale i přesto jsme si popovídali.

Tento oddaný se o hnutí dověděl také díky knihám. Oddaným je již 2 roky.

Rodinné zázemí tohoto oddaného bylo jiné. „C“ pochází z úplné rodiny, má

i sourozence, ale již po ukončení střední školy se rozhodl žít sám, bez rodiny. A tak v době, kdy se rozhodl pro komunitní život, nebydlel s rodiči. Ti fakt, že se jeho dítě rozhodlo pro takto nový život, vzali velmi dobře. Prý snad z důvodu, že tato osoba v pubertálním věku dělala věci, které se rodině nelíbily vůbec. A tak život v komunitě pro ně nebyl tak velkým problémem, jako možná pro jiné rodiče.

Rozhovory jsou zde uvedeny pouze tři z toho důvodu, že všechny ostatní jim byly velmi podobné.

Na základě rozhovorů lze oddané charakterizovat do těchto kategorií:

a) údaje demografického charakteru – věk se pohybuje v rozmezí od novorozeňat až po věk 52 let, většina osob je svobodná, ve vzorku se vyskytovaly tři manželské páry, převažují osoby s ukončeným středoškolským vzděláním, většina dotazovaných má alespoň jednoho sourozence

b) duševní vlastnosti respondentů – strukturu vlastností osob tvoří především tyto: netrpělivost, ctižádostivost, choulostivost, intropunitivní směr agrese, pedantství, nepořádnost²⁰, ale i klid, vyrovnanost, spokojenost

c) dominující potřeby – obdivovat a poslouchat, obrany sebecitu, poznání, dosažení úspěšného výkonu, vyhýbání se nezdaru, být předmětem moci a péče, porozumět, vyhýbat se pohanění, být uznáván

K získání objektivnějších dat by bylo třeba srovnávat výpovědi dotazovaných osob s výpověďmi jiných osob (rodičů, sourozenců, učitelů), popř. užít několika metod založených na různých principech.

Při navazování kontaktu byl stoupencům sdělen pravý cíl kvalitativního šetření. Tato skutečnost mohla ovlivnit přístup k zodpovídání otázek. Mohlo tak dojít ke zkreslení některých údajů. Záznam rozhovoru byl proveden po jeho skončení na základě

poznámek psaných během dialogů.

7.2 Odívání

I ještě nezasvěcení příslušníci komunity si oblékají tradiční indický oděv. U mužů je to *kurta* (košile) a *dhótí*, což je dlouhý pruh látky, který se omotává kolem pasu. Muži jsou dále nápadní oholenou hlavou. Pouze na temeni si ponechávají úzký pramínek vlasů, kterému se říká *šikha*. Jeho význam je především v odlišení se od jiných „holohlavců“ (např. buddhistů), ale má to i samozřejmě svoji symboliku – představuje myšlenky soustředěné do jediného centra. Oholená hlava také znázorňuje úplné vzdání se sexuální přitažlivosti. Někdy se také říká, že se *šikha* nosí kvůli tomu, aby měl Kršna oddaného za co vytáhnout do duchovního světa.

Naproti tomu ženy mají dlouhé vlasy, které musí být zakryty šátkem. V indické tradici se totiž na ženu s obnaženou hlavou pohlíží jako na prostitutku. Obdobou mužského *dhótí* je *sári* – asi pětimetrový pruh látky, který se omotává kolem těla. Narozdíl od jednobarevného *dhótí* je *sári* často pestrobarevné. Do bílého se na znamení smutku oblékají pouze vdovy a také si holí hlavu. Vdané ženy si na čelo malují červenou tečku.

Kršnovi oddaní jsou též nápadní tilakovým znaméním na čele a jiných místech těla. Stejně jako stoupcem jiných hinduistických směrů si je malují speciální hlínou z indických posvátných míst. Význam má hlubší smysl – vyjadřuje onu základní skutečnost, že tělo je ve své podstatě chrámem Božím.

7.3 Stravování

Více než pět tisíc let stará indická kultura klade kromě filozofie, náboženství a umění velký důraz i na jídlo. Oblíbené vegetariánské restaurace „Góvinda“ se stávají více a více nejen zajímavým zpestřením stereotypního jídelníčku, ale i každodenním

místem odpočinku a útěchy pro stovky a tisíce opravdových labužníků.

Dnes má vegetariánství opravdu „zelenou“ pro své nesčetné výhody, ať už zdravotní, etické, ekonomické či jednoduše radostnější a pestřejší aspekty. A proto na četné žádosti vaří i na objednávku.

Stravování je v komunitě hnutí Haré Kršna věnováno velkou pozornost. Každé jídlo má být obětováno Pánu. Při jeho přijímání se pak člověk očisťuje. Zvláštní důraz je kladen na obětování jídla.

Možná neexistuje jiná náboženská organizace, která by se jídlu přikládala větší váha než právě v Mezinárodní společnosti pro vědomí Kršny. Jídlo pro oddané neznamena jen posilu pro tělo, ale hraje také důležitou úlohu na cestě duchovního zdokonalování. Je tomu tak proto, že už jeho příprava – a hlavně jeho přijímání – je v podstatě bohoslužbou. Jestliže vše, co oddaný vykonává, má být obětí Kršnovi, tak v případě přípravy a přijímání jídla je tato zásada obzvlášť významná.

Předně platí, že vyznavač Kršnova náboženství by neměl požívat jídlo, které nepřipravoval on sám nebo jiný oddaný. A to proto, že člověk, který není členem hnutí, nemůže dodržovat všechny předpisy pro správné višnuistické vaření. Důvodem je ale také to, že při vaření do sebe podle víry oddaných jídlo přejímá energii kuchaře a je-li jím nějaký světský člověk, neoddaný, přejímá tak jeho negativní, materialistickou energii. Správně by měl vařit jen zasvěcený a nikdo, kdo není višnuista, by vůbec neměl vstoupit do kuchyně višnuistické komunity.

To, že samotná příprava pokrmu je svým způsobem bohoslužba, v praxi znamená, že při vaření se má kuchař snažit myslet na Kršnu a nikoliv na něco jiného, jako třeba na nasycení svého těla. V první řadě se vaří pro potěšení Boha, potom teprve pro

nasyčení jeho oddaných. Zvláštní pozornost je při přípravě jídla věnována čistotě. A to jak fyzické, tak především duchovní a rituální. Do kuchyně se nesmí s nepokrytou hlavou, protože vlasy jsou považovány za nečisté. Stejně tak nemá do kuchyně přístup žena v období menstruace. Také se v místnosti nesmí používat vulgární a nevlídná slova; nemělo by se vlastně hovořit o ničem, co nesouvisí s vařením nebo s náboženstvím. Jídlo se nesmí v žádném případě ochutnávat a ruce se smí během vaření dotýkat pouze toho, co s ním bezprostředně souvisí.

Obětování je důležitější než samotné přijímání potravy. Ve skutečnosti je to totiž Kršna, kdo takto řádně připravené jídlo přijímá, jelikož bylo uvařeno především pro něho. Jeho děti přijímají vlastně už jen zbytky. Při obětování se uvařené jídlo vloží do nádob, které slouží výhradně k tomuto účelu. Z nich smí jíst pouze Kršna. Nikdy při tom nesmí chybět voda. Pěkně upravené jídlo se položí na oltář před božstvem. Potom se při zvonění zvonečkem odříkávají modlitby (mantry), kterými se opěvuje Kršna i jeho věrný služebník Prabhupáda. Pak se jídlo nechá asi 20 minut na oltáři. Teprve potom ho mohou konzumovat ostatní oddaní.

Je také důležité, z čeho je jídlo připraveno. V první řadě nesmí obsahovat žádné maso. V tomto předpisy jsou tak důsledné, že zakazují také používání vajec, která by mohla obsahovat kuřecí zárodek. Kromě masa a vajec bychom v prasádám marně hledali i některé další potraviny. Česnek a cibuli oddaní odmítají, protože jsou v kvalitě vášně. Houby jsou zase odmítány proto, že pocházejí z kvality nevědomosti.

Základní potravinou je mléko. Právě proto, že krávy dávají pro život nepostradatelné mléko, jsou v Indii posvátné a uctívány jako „naše matky“. Dále se používá zelenina, rýže, luštěniny, důležité je koření. Také různé druhy cukroví jsou pro kršnovský jídelníček typické.

Role jídla je v hnutí Haré Kršna opravdu nepřehlédnutelná. Jídlo hraje důležitou úlohu jako misijní prostředek – kdekoliv oddaní působí, zakládají vegetariánské restaurace a prasádam často nabízejí i na ulici.

Pohled na stravující se oddané během nějaké větší slavnosti tak vyvrací časté tvrzení, že se v hnutí žije asketicky.

7.4 Ekologicky příznivý život ²¹

Lidé si spojují ekologicky příznivý životní způsob s radikálními komunitami, komunami. Není to náhodné a je to i výstižné. V těchto skupinách se daří žít ekologickými ctnostmi zřetelným způsobem. Jejich členové se navzájem posilují. Nejsou vystaveni každodenní konfrontaci s životem většinové společnosti, jejím pochybovačným řečem a vlastním obavám z naivity. Existuje ještě jeden důvod, proč mohou být radikální varianty ekologicky příznivého života lépe realizovány ve skupinovém životě. Mohou tam být zmírňovány ekonomické svízele alternativních forem výroby a spotřeby, které bývají pro jednotlivce nepřekonatelné.

Charakteristickými znaky ekologicky příznivého života v komunách jsou: pěstování plodin a výroby potravin v souladu s přírodními podmínkami, neužívání chemických látek, snaha o revitalizaci okolního prostředí, šetření s energiemi (v komuně Haré Kršna se snaží omezovat a stále snižovat spotřebu elektriky a benzínu – místo traktoru se vrací k využívání volů) apod.

Komunity důsledně usilující o ekologicky příznivý život odcházejí často na okraj společnosti, a to i ve fyzickém, zejména však sociálním smyslu; uzavírají se do své skupiny. I když časem poznají, že bez spolupráce s okolím a bez podílu na moci se jejich cíle nedají uskutečnit, už se jim integrace nedaří. Většinová společnost je vinou své neznalosti a předsudků i na základě kulturní a hodnotové odlišnosti stigmatizuje

a „onálepkuje“ - „jsou divní“ - a vytlačí je ze svého komunikačního pole. O to víc jsou marginalizované alternativní skupiny přitažlivé pro novináře či vědce.

7.5 Lidé a vzdělávání

Počet oddaných žijící na farmě se v průběhu času mění. V současné době je stav tento: 20 dospělých a 6 dětí.

Život v komunitě má společný charakter. Hromadně se podílí na rituálech, společně se starají o chod celé farmy, a také se starají o děti. I když každé dítě ví, kdo je jeho matka a otec, autoritou pro dítě je tu každý dospělý. Každého dospělého dítě musí respektovat.

Všichni dospělí mají minimálně střední vzdělání. Původním bydlištěm jsou to lidé z celé republiky.

Až do nedávné doby na farmě nebyly děti školního věku. Od září 2007 již platí povinná školní docházka pro jedno dítě z této komunity. Ale protože farma dostala povolení, může vyučovat děti doma. Nakonec se ale dospělo ke kompromisu mezi těmito dvěma variantami a tato malá dívka dochází 1x týdně do alternativní základní školy v Chotýšanech – obec sousedící s Městečkem.

Cílem domácí výuky není jen naučit dítě všem zákonem daným znalostem, ale velký důraz je tu kladen i na osobní a duševní rozvoj jedince. Učí je tedy i znalostem věd, višnuisticých pravidel a tradiční hudbu.

Původním cílem komunity bylo založit si vlastní školu. S tímto návrhem však úspěšní nebyli. Ministerstvo školství tuto školu odmítalo zaregistrovat. Jako hlavní důvod zamítnutí uvedlo malý počet žáků. Vrchní ředitel pro správu regionálního

školský ministerstva školství (v roce 1996) Vladimír Kříž uvádí: „Školu pro čtyři děti jsme ještě nikdy neotevřeli; byl by to precedens, kterého by se mohly chytit další sekty, a to nechceme. Rozložilo by to systém školství.“²²

Hnutí Haré Kršna chtělo pro své děti vlastní školu i z důvodu, že se bojí šikany dětí na jiných školách. Centrem šikany je ten, kdo se liší, a tyto děti se liší oblečením, chováním, názory i stravou. Starosta Chotýšan problémy se šikanou nevidí, ale připouští, že mezi dětmi mohou vzniknout mírné konflikty: „Způsob života komunity je nezvykle střídavý. Každodenní střetávání dvou odlišných kultur může přinést problémy. Také si nedokážu představit, co to udělá s dítětem, když z tohoto prostředí přijde zpět do normální společnosti.“ Okolí dospělých je sice vnímá velmi dobře, ale ve světě dětí je vše úplně jiné. A kdo je jiný, ať už pozitivně nebo negativně, tak přitahuje.

Starosta Chotýšan vítá, aby děti chodily do chotýšanské školy, ale přiznává, že to má mnohá úskalí. Cesta lesem je v zimě téměř neschůdná a sám si nedovede ani představit, že by jim museli vařit tak, jak jsou zvyklé. Děti z komunity by také nejspíš neobstály v začlenění mezi ostatní, protože nejsou dostatečně „sociálně otužilé“ - jak říká prezidentka Bílého kruhu bezpečí Petra Vitoušová. Proto si myslí, že je lepší, aby začaly chodit do školy na farmě a s ostatními dětmi se integrovaly až v pozdějším věku.

7.6 Aktivity na veřejnosti

Haré Kršna nikdy nebylo masovým hnutím, počet jeho aktivních členů na „plný úvazek“ dosahuje po celém světě pouze desetitisíců. Přesto je to jedna z nejviditelnějších alternativních náboženských organizací. Oddaní skutečně vyvíjejí mnoho úsilí, aby o sobě (a tedy o Kršnovi) dali vědět.

Sankírtanové průvody a pádajátry

Sankírtan znamená průvod zpíváním mahámantry a jiných manter oslavujících Kršnu a jeho společníky. Tento průvod se koná v městech všech kontinentů a zpívají tak za doprovodu tradičních indických nástrojů. Cílem zpívání je očištění duše posluchačů. Někdy můžeme potkat větší kršnovské průvody i s voly taženými ozdobenými vozy. Při ní se božstva ukazují světu. Některé průvody jsou malé, třeba jen kolem farmy, jiné mohou putovat několika zeměmi.

Veřejné programy

Ve svých střediscích oddaní pořádají pravidelné programy, které jsou určeny především hostům. Při nich se obvykle koná přednáška na nějaký text ze svatých písem, a také se nabízí prasádam – neboli pohoštění. Někdy (zpravidla na nějaký větší svátek) je program obohacen například o videoprojekci, divadlo či hudební představení.

Rozdávání prasádam – misie skrze jídlo

Misijní význam mají i další kršnovské aktivity. Zvláště to platí pro nabízení prasádam. V každém jídle, které bylo obětováno Kršnovi, je svou energií osobně a reálně přítomen. Takto obětované jídlo působí nejen u oddaných, ale u všech, kteří ho přijímají. Vegetariánské restaurace jsou tedy ve skutečnosti především misijními středisky, a to těmi nejčastějšími. Ale i na jiných místech, kam oddaní zvou zájemce, se program obvykle neobejde bez vegetariánské hostiny. Prasádam se však nabízí i mimo střediska ISKCONu. Často se můžeme setkat s tím, že nám jej – nejčastěji v podobě různých druhů cukroví – oddaní nabídnou za malou částku peněz i na ulici.

Tyto aktivity mají za cíl kromě očišťování strávnicků získávat finanční prostředky. Nicméně ISKCON pořádá i akce, kdy se prasádam rozdává potřebným zdarma. Proto začalo hnutí s programem, který nazvali „jídlo pro život“. Jeho mottem se stala

Prabhupádova slova, že nikdo v okruhu 10 mil kolem chrámu by neměl hladovět. Smyslem programu je nabízet zdarma prasádam lidem v nouzi. Takto například pomáhali lidem v Čechensku, v bývalé Jugoslávii, ale také na Moravě, kde po záplavách v roce 1997 rozdali více než patnáct tisíc porcí.

Distribuce knih

Všude, kde hnutí působí, je velmi činné též vydavatelsky. Mnoho oddaných je zaměstnáno překládáním, přepisováním či distribucí knih. Nejčastěji se distribuují na ulicích nebo po domech.

Další misijní aktivity

Oddaní využívají ještě další příležitosti, jak lidem nabídnout Prabhupádovo poselství. Pořádají přednášky a diskuzní pořady mezi vysokoškoláky, zúčastňují se různých ekologických akcí atd.

Indický festival Happyfest

Hlavním organizátorem je Centrum pro vědská studia v Praze. Jedná se o několikahodinový kulturní program, který se skládá z tradiční hudby (písňe zpívané v bengálštině, sanskrtu a hindštině za doprovodu indických nástrojů mridanga, tamera, sitár, karatály a flétna), přednáška (na téma vědská literatura, duše, karma, reinkarnace), multimediální projekce, indický chrámový tanec a módní přehlídka indických oděvů. Součástí programu je i vegetariánské občerstvení, nabídka knih, vonných tyčinek i koření a bižuterie.

Catering

Na četné žádosti příznivců i lidí všeobecně přichází hnutí Haré Kršna s rozvíjející možností vaření na objednávku. Oddaní jsou schopni zajistit catering pro společenské akce jako výstavy, večírky, sportovní události, hudební festivaly, kulturní

akce, ale i dětské tábory či oslavy. Vše záleží na požadavcích a domluvě. Již se zúčastnili akcí jako je Český Lev, Febiofest, Mezi Ploty, Rock for People, Colors of Ostrava aj.

7.7 Bydlení

Komunita v Městečku u Benešova vlastní kromě 30 ha půdy i několik nemovitostí. V době, kdy farmu získali, byla ve velice špatném stavu. Pilnou prací, nadšením a malým finančním obnosem tak dosáhli toho, že dnes již mohou obývat celý dům, k němu náleží i mlýn a velké stodoly. Mezi všemi těmito nemovitostmi je velký dvůr, který využívají jako dětské hřiště, či jako místo k odpočinku. Statek se nachází hned u tratě a zastávky (vede tudy trať Benešov – Vlašim).

Hlavní budova, ve které se žije, je dvoupatrová. V přízemí se nachází kuchyň, koupelny (zvlášť pro ženy a muže) a byt muže, který celou farmu vede spolu s celou svou rodinou (manželka a dvě děti). V prvním patře se nachází především chrámový sál, místnost určená pro skladování šatů, šperků a květin pro Božstva, a také obydlí (opět zvlášť dle pohlaví). Ve druhém patře se již nachází podkrovní místnosti, často ve velikosti 1+1, kde se již pouze bydlí.

Celý dům vypadá velice prostorně a útulně. Ducha Indie a uctívání Kršny tu dodávají originálně malované obrazy (olejomalby) s výjevy Kršnova života či portréty Šrí Prabhupády. Zdi jsou barevně malované. V chrámovém sále je výzdoba velice precizní – zdi jsou ručně malované motivy květin.

Oddaní ale nežijí jen v komunitách. Jsou případy, kdy po zasvěcení oddaný sám nebo s rodinou ze společenství odchází a žije dál jako člen ISKCONu a ve své vlastní domácnosti.

7.8 Den, rituál, svátek

Ve střediscích hnutí ISKCON celého světa je denní režim velice podobný. Liší se pouze v detailech. Všechna tato pravidla pochází od Šrí Prabhupády. Proto ani denní život na farmě v Městečku u Benešova není o mnoho jiný.

Ranní program začíná ve 4:30 zpíváním modliteb a uctíváním božstev. Není ale výjimkou, že oddaní vstávají již kolem druhé nebo třetí hodiny ranní. V těchto hodinách se věnují tělesné hygieně a osobnímu rozjímání.

Ranní uctívání a zpívání trvá asi 3/4 hodiny a odehrává se v chrámové místnosti farmy, kde je umístěn oltář s božstvy²³. Oltář představuje a zpřítomňuje Kršnu s celou jeho říší. Obřad, při kterém se uctívá Pán, se nazývá *árati*. Při něm se Kršnovi nabízejí vonné tyčinky, oheň, květiny, voda a je ovíván vějířem. Oddaní, kteří se obřadu účastní, zpívají mantry nebo tzv. *bhadžany* (velebení Boha opěvováním jeho vlastností a zábav). Árati konají oddaní několikrát denně. Kromě uctívání božstev při něm může jít i o uctívání duchovního učitele a uctívání posvátné květiny tulasí. Tyto obřady spolu se skupinovým zpíváním Kršnova jména jsou součástí každého dne.

Od 5:15 do 7:15 se každý oddaný zvlášť uchýlí na jedno místo a na růženci si tak odříkávají 16 kol několikrát se opakující mahámantry. Po skončení této osobní meditace přichází opět půlhodinové vítání božstev. Od 7:45 je na řadě přednáška některého z védských písem a v 8:30 je již čas na snídani. Jí se jen to jídlo, které bylo nejprve obětováno Kršnovi.

Dopoledne pak probíhají vlastní práce jednotlivých členů komunity. Někteří se starají o dobytek, jiní o pole, další o kuchyni.

Ve 14:15 je čas na oběd. Odpoledne se každý opět věnuje své práci nebo studiu

védských písem. V 19 h se v sobotu a v neděli zpívají góra áraty, při nichž se uctívá božstvo a čte z védských písem. Případně společně sledují VHS nebo DVD s obrázky z Indie či přednáškami určenými přímo oddaným hnutí ISKCON.

Většina členů chodí spát kolem deváté hodiny večerní.

Svátky

V životě višnuistů stejně jako v životě vyznavačů jiných náboženství hraje velikou úlohu kalendář se svátky, kterými si věřící připomínají a zpřítomňují jednotlivé významné události. Višnuistický kalendář je lunární (řídí se pohybem Měsíce). Proto se data svátků rok od roku liší. Aby jejich místo bylo alespoň trochu stabilní vzhledem ke kalendáři solárnímu, přidává se každý třetí rok jeden bezsvátkový měsíc navíc.

Višnuistických svátků je celá řada. Ty nejdůležitější následují po sobě takto:

- ◆ příchod Nitjánandy, který je považován za inkarnaci Balarámy (konec ledna – začátek února)
- ◆ příchod Čaitanjova společníka Advaity, který je pokládán za inkarnaci Mahávišnu (únor)
- ◆ příchod Šrí Čaitanji. Tímto dnem začíná kalendář bengálských višnuistů (konec února – polovina března)
- ◆ příchod prince Rámy (duben)
- ◆ příchod Šrí Nrsinhy (konec dubna – začátek května)
- ◆ příchod Balarámy (srpen)
- ◆ příchod Kršny (polovina srpna – začátek září)
- ◆ příchod Rádhy (září)
- ◆ zabití démona Rávany princem Rámou (říjen)
- ◆ svátek krav spojený s oslavou zvednutí Góvardhany Kršnou (konec října –

polovina listopadu)

Nejvíce a nejmohutněji je na farmě oslavován den narození Kršny (4.9.) a den narození Prabhupády (5.9.)

V roce 2007 se v těchto dnech na farmě sešli oddaní z celé ČR.

Součástí slavení svátků je půst, který bývá ukončen hostinou. Při něm jsou ze stravy vyloučeny všechny obiloviny a luštěniny, případně se nejí nic. Kromě těchto svátků se půst drží každý 12. den po úplňku a po novu (*ékadáší*). Během těchto dnů je doporučeno setrvávat spíše v klidu a věnovat se více duchovní činnosti – např. četbě. Nedoporučuje se v těchto dnech cestovat.

7.8.1 Oslava Kršny a Prabhupády v roce 2007

Oslava Kršnových narozenin a opěvování Prabhupády se konala právě na farmě Kršnův Dvůr v Městečku u Benešova.

Na farmu se sjelo několik desítek vyznavačů hnutí Haré Kršna, aby společně zazpívali mahámantru a mohli tak sdílet své náboženské zkušenosti.

V tyto dny se zde postavil veliký vytápěný stan, ve kterém se konalo veškeré společenské dění. Hlavními body programu bylo zpívání, přednášky z védských písem, ale také poslech pohádky aj. Důležitou součástí oslav bylo i uctívání krávy, která byla obdarována věncem z květin, malou dekou přes hřbet a také žrádlem.

Důležitou součástí celých oslav bylo vegetariánské pohoštění pro všechny zúčastněné.

Zajímavé bylo, že na oslavy nepřijeli pouze oddaní, ale přišli se na farmu podívat i lidé, kteří s hnutím nijak více spřízněni nejsou. Ať už se jednalo o kamarády, místní občany, anebo rodiče oddaných, kteří měli zájem se něco o tomto náboženství dovědět více. Atmosféra byla velice příjemná. Stále zněla hudba a vonělo příjemně kořeněné jídlo.

7.9 Ekonomika a hospodářství

Způsobů, jakým farma vydělává peníze, je několik. Členové farmy pečou sušenky či jiné sladkosti, pořádají hostiny, prodávají knihy a hlavně melou vlastní mouku z obilí, které si sami vypěstují. Mouku pak prodávají dále – dnes již mají stálé odběratele, a to pekárny anebo prodejny se zdravou výživou.

Kromě obilí na svých pozemcích také pěstují brambory, zeleninu a snaží se vysazovat i ovocné stromy. Tímto způsobem je farma velice soběstačná.

Na výdělcích farmy se tedy podílí každý člen zvlášť svojí vlastní prací. Ze společných peněz se potom společně žije. Farma je tak schopna i čas o času zaplatit některému oddanému cestu do Indie. Tam jezdí oddaní proto, aby se dále učili. Díky kontaktům a zkušenostem již vědí, jak pořídit letenku co nejlevněji.

Komunita na farmě vlastní tedy celkem 30 ha půdy – 12 ha půdy je obděláváno a další hektary slouží jako pastviny nebo to jsou zalesněná území.

Kromě půdy také vlastní celkem 10 krav a 4 voly.

Každý člen tu platí všechny státem povinné platby.

Farma si vede podvojně účetnictví.

8 Pohled na hnutí z vnějšku

Všechna náboženství na světě se potýkají s problémy přijetí či nepřijetí společností. I hnutí Haré Kršna má své příznivce (ať už skutečné oddané, anebo jen lidi, kteří je tolerují), ale i odpůrce. A tak se zabývejme i kritikou tohoto hnutí.

Kritika zdrojů

Oddaní hnutí jsou kritizováni za fakt, že pro své studium nepoužívají jiné zdroje. Studují a věří pouze tomu, co napsal „jejich“ Prabhupáda. Pro oddané jsou pouze tyto autorizované knihy pravdivé, ostatní zdroje jsou již ovlivněny *májou* - neboli iluzí – a materialismem, což je pro oddané nemyslitelné. Takže světská a „nekršnovská“ indologie kršnovci uznávaná není, a tudíž ji ani nestudují. Těžko lze pak argumentovat někomu, kdo odmítá jiné zdroje informací a odkazuje se pouze na zdroje vlastního hnutí. Mnoho odborníků na indickou filozofii již protestovalo proti pravdám kršnovské filozofie, kterou vydávají jako védskou a dokonce nazývají třeba jógou. Dle odpůrců hnutí se snažil Prabhupáda „kršnaizovat“ veškerý starý hinduismus s jeho komplexností, svobodným myšlením, tolerancí – tj. vytvořit z něj uniformní masu bezmyšlenkovitě sloužících jedinců. Bez svobody rozhodovat, kdo v jaké formě nebo neformě Boha uctívá – což odjakživa bylo privilegiem každého Inda.

Co se týká textů samotného gurma Prabhupády, pak je tu domněnka, že jeho texty se měnily i za jeho života.

ISKCON si také dělá nárok na jedinou správnou interpretaci a výklad čehokoliv z Indie.

Višnuismus není nejstarší formou indické filozofie

Další kritikou hnutí je jejich přístup k historii višnuistického náboženství, které považují za nejstarší formu indické filozofie. Avšak dle odborníků a historiků Indie bylo nejstarším projevem náboženského cítění na indické půdě uznávané vykopávky v Mohendžo-daro a Harappě. Na tamějších archeologických předmětech nejsou vidět žádná vyobrazení Kršny anebo třeba Rádhy, ale pouze Šivy, což byl jediný „centrální“ Bůh v nejstarších dobách. Avšak mnohem rozšířenější bylo uctívání celé plejády védských i nevédských božstev. Védy jsou sice nejstaršími sepsanými písemnostmi staroindické filozofie, to však neznamená, že védské učení bylo v Indii prvním a jediným náboženstvím. Stejně jako není důkazem toho, že před křesťanstvím české kmeny neměly žádné náboženství fakt, že první písemnou náboženskou knihou byla třeba Kralická Bible. Dnes už dobře víme, že už před křesťanstvím zde existovalo uctívání keltských a slovanských božstev a různé rituály.

Ale zkusme se podívat tedy na védy, a brát je jako nejstarší náboženství Indie, podle kterých by se měli dnešní lidé řídit, a podle kterých Hnutí Haré Kršna žije. Jakkoli důkladně budeme hledat (samozřejmě ne v literatuře psané zastánci Hnutí Haré Kršna nebo Š. Prabhupádou), nenajdeme jediný důkaz, že by védy (hlavně nejstarší z nich, Rgvéda) doporučovali mahámantru, uctívání Jediného Boha jako Kršny, a životní styl zavedený Š. Prabhupádou. Dokonce je mnoho známek i toho, že ani vegetariánství také nebylo v době véd nutným projevem duchovnosti.

Lze tvrdit, že ostatní védy už Kršnu jako Jediného a centrálního Boha vzpomínají. Jenže není to tak. Druhá ze čtveřice nejstarších véd, Jadžurvéda, se zabývá rituály. Avšak vůbec ne rituály, které dnes vykonávají oddaní hnutí Haré Kršna. Tedy neví se o tom, že by se členové Haré Kršna nějak intenzivně věnovali kultu Somy, měsíčního božstva, poskytovatele nektaru, nápoje bohů, a k tomuto rituálu také používaly tzv. rostlinu sómu, smíchanou s mlékem a jinými ingrediencemi, jako obětní dar

božstvům (ne Kršnovi). Rituály k Sómovi jsou vůbec dominantní v Jadžurvédě, ale proč tedy chybí v hnutí Haré Kršna, pokud je pravdou, že Haré Kršna vychází z původních véd.

Není také známo, že další druh védského uctívání, agnihótra (uctívání Boha Ohně), anebo související agničajana (rituální řezání dřeva) případně agnistoma (obětování ohně) bylo jakkoli rozšířené v chrámech Haré Kršna.... Jediný oheň, který tam vidíme, je oheň svíček a vonných tyčinek, anebo speciální ruční „lampičky“ s několika svítícími plamínky...

Jak vidíme, prakticky žádná z véd nepopisuje filozofii Haré Kršna. Jsou to praktické příručky a hymny k uctívání všemožných jiných božstev (dle kršnovců jsou to často pouze polobohové nebo dokonce démoni), jen ne Kršnu samotného. Důraz na Višnu jako Jediného Boha ve védách nenacházíme.

Způsobilost k vykonávání obřadů

Dle rozených Indů se knězem (vykonavatelem védských obřadů) v pravém hinduismu může stát pouze druhorozený (tj. bráhman z indické rodiny), nikdy ne cizinec. V Haré Kršna se může stát knězem kdokoli, kdo splňuje dané požadavky.

Klášterní systém, výdělky aj.

V původním hinduismu neexistoval ten klášterní systém, v jakém se žije na Západě v kršnových komunitách (tzv. chrámech a farmách), ale důraz byl na rodině, případně na společnosti svatých mužů, ale samozřejmě bez přítomnosti žen, a ne jak tomu je v kršnových komunitách

Také se neorganizovaly výdělečné „védské restaurace“ a „védské farmy“, protože většina hospodářů, pokud jimi byli, živila pouze svou vlastní rodinu. Takže

nevznikaly takové problémy, jako v současném Haré Kršna, kdy dobrovolnická práce desítek oddaných je zneužívána několika málo „drobnými krály“, tzv. autoritami. Indové krouží hlavou, když vidí, co všechno se na Západě pokládá za hinduismus: protože Haré Kršna tím jistě není.

V neposlední řadě Indie byla zemí, kde nedocházelo k „náboženským válkám“ mezi filozofickými proudy hinduismu, ani k fanatismu a démonizaci jiných škol. Takovou démonizaci slyšíme však často z úst moderních kršnovských přednášejících. Ve staré Indii byla tolerance a názorová svoboda samozřejmostí, a nikdo neměl ambice na výlučnost své školy, a samozřejmě ani misionářské ambice. Jak víme, právě pouliční kršnovské misionářství je hlavní aktivitou kršnovství ve světě.

Vnitřní konflikty a kriminalita v hnutí Haré Kršna

Dle dalších kritiků hnutí se mezi oddané připojují lidé s vnitřními i vnějšími konflikty, s často nevyřešenou psychikou či společenským postavením. Podvědomě pak hledají lék, který by jejich svědomí ukolébalo představou, že konají správně a jsou čistí a zbožní. Příkladem tohoto pravidla může být právě Haré Kršna, protože od začátku svého rozšíření (za které může děkovat nejspíše paralelně objevenému hnutí hippies a sympatiím skupiny Beatles) přitahovalo osoby z tzv. okraje společnosti. Oddaní na svých farmách prý přijmou kohokoliv, kdo jim podá dobrovolnickou ruku. Okázalé chrámy, centra, knihovny, tiskárny, ekologické manufaktury a farmy, restaurace... podnikání hnutí je založeno právě na dobrovolnické práci oddaných. Bohužel, co se nejčastěji stává, je zneužití získaného bohatství jednotlivci, tzv. autoritami, gurui a různými vůdci kršnovských ašramů a podniků. Toto ovšem není specifikum jen tohoto hnutí.

Haré Kršna proto nikdy nemělo výhrady proti přijímání lidí, kteří běžnou společností byli pokládáni za zločince, drogově závislé nebo alkoholiky... Pokud někdo

projevuje dostatek vůle podřídit se vnitřnímu řádu ašramu, je pracovitý a ochotný sloužit Kršnovi, pak má k dispozici obvykle příjemné ubytování v čistém a moderním prostředí, zdravou stravu, šaty a hygienické potřeby, atd. Možná právě tato filozofie přitáhla a nadále přitahuje do hnutí i různé kriminálníky, anebo lidi, kteří by pro nějakou závislost, psychiatrickou diagnózu nebo sexuální úchytku nikdy nemohli dosáhnout uznání většinové sekulární společnosti a třeba si ani zabezpečit základní živobytí.

Petice proti organizaci ISKCON

Na konci září 2000 uspořádalo 19 oddaných, kteří v průběhu posledních let opustili v České republice strukturu ISKCONu, svá svědectví, v nichž popsali okolnosti a důvody svých odchodů. Všichni zůstali oddanými Kršny; z jejich svědectví je však patrné trpké zklamání z organizace, která jim toto náboženství zprostředkovala, a které v určité etapě svého života věnovali své síly a prostředky. Jejich svědectví popisují konkrétní události, rozseté v průběhu několika let. Součástí této petice je i uvedení přesného znění vnitřních zákonů ISKCONu, které byly porušeny, jakož i stížnosti na konkrétní osoby. Svědectví sice nepostrádají hořkost a stopy zranění, na druhou stranu se ale snaží být věcná a prosazují zájem o Kršnovu věc v České republice a lásku k bývalým přátelům, kteří v hnutí setrvali. Je cenné, že svědectví spolu s kritikou obsahují i konkrétní návrhy řešení, které se vnějšímu pozorovateli mohou jevit jako v podstatě přijatelná.

Sepsání „Petice oddaných českého ISKCONu, jejich svědectví a návrhy“ se obrací jak proti některým praktikám (celkově je shrnuje Tattva-dárší dás) tak proti jednotlivým vůdčím postavám. Nejvíce jsou kritizováni zahraniční guruové Bhaktivaibhava Mahárádž a Suhotra Svámí, kteří jsou určeni vůdčovským mezinárodním tělesem GBC (Governing Body Commission) ke starosti o československou oblast. Spolu s nimi jsou terčem kritiky i vedoucí kršnovské

vegetariánské restaurace „Góvinda“ v Praze v Soukenické ulici a pražský chrámový prezident.

Odešlí oddaní se cítili být manipulovaní vytvářením pocitu, že bez poslušnosti autoritám není možno sloužit Kršnovi. Za nejhorší trest je patrně možné považovat vyloučení z komunity, které má vážné náboženské, sociální i praktické důsledky. Oddaní se najednou ocitnou mimo komunitu bez peněz, bez bytu, bez zaměstnání, ale také často bez přátel a s minimální chutí do života.

Petice se snaží dokázat, že jejím hlavním účelem je varovat další potenciální generace oddaných. Ve svých posledních slovech připomíná současným členům hnutí Haré Kršna, že „ISKCON bude takový, jaký si ho uděláte anebo... jak dovolíte jiným ho udělat“. Je však otázka, zda ti, jimž jsou tato slova určena, jsou schopni varování přijmout. Zatím se neoficiální vedení českého ICKSONu snaží členy před vlivem petice chránit.

Závěr

Ve své práci jsem se snažila otevřít a zpřístupnit tzv. „nové náboženské hnutí“ s názvem Haré Kršna na území České republiky – prostřednictvím konkrétního příkladu ve veřejně nejaktivnější části tohoto hnutí, na farmě Kršnúv Dvůr nedaleko Benešova.

Zabývala jsem se mnoha aspekty životního stylu členů této komunity po několik měsíců. Pro větší porozumění jejich filozofii (a tím i některým jejich denním činnostem) jsem přečetla i některé z knih védského písma a také jsem hledala odpovědi na mé otázky v knihách, které vydává přímo hnutí ISKCON, a které jsou dostupné i v českých překladech.

Cílem práce bylo seznámení čtenáře s alternativou životního stylu, který je zaměřen na indické tradiční náboženství; a snad otevřít toto téma více těm lidem, kteří se již k názvu Haré Kršna staví předem skepticky a třeba i s negativními pocity. Život v komunitě ve mne vzbuzuje obdiv a vede k jistému (objektivně-subjektivnímu) zamyšlení.

Čím více jsem téma zpracovávala, tím více se mi zdálo příliš složité a komplikované. Hnutí stojí na několika významných filozofických pilířích, kterým člověk porozumí až po prostudování mnoha knih. S tímto pak souvisí i pochopení jejich životního stylu. Pro mnohé se zdá jako možná nesmyslný či moc extravagantní, ale je to jen otázka pochopení.

Práce tak otevírá nové možnosti zkoumání, jako např. jiná náboženská hnutí a jejich životní styly, dále by bylo možné probádat znovu hnutí ISKCON, ale v rámci celé České republiky, a také by se daly zkoumat komunity jiného než náboženského typu

(třeba ekologické komunity, které žijí pouze z vlastních a přírodních zdrojů).

Doufám tedy, že jsem svojí prací přispěla alespoň k nějakému pochopení života v komunitě s náboženskou tradicí, a že jsem snad dokázala zaujmout i další, kteří by se o nová náboženská hnutí a o jejich projevy života začali zajímat. Nových náboženských hnutí u nás vzniklo (a stále vzniká) stále velké množství a každé je specifické svojí činností jak uvnitř organizace, tak svými projevy navenek.

Poznámky

- 1) Daly, S., Wice, N.: Alt. culture: Encyklopedie alternativní kultury, Brno, BOOKS 1999, str. 16
- 2) www.janaduff.estranky.cz
- 3) tímto tématem se zabýval Inglehart v díle Tichá revoluce
- 4) citováno podle Librova, H.: Zmírnění konzumu jako prestižní forma stylu života v Holandsku, Sociologický časopis 30, 4/1994, str. 513 - 521
- 5) Thompson, K.: Klíčové citace v sociologii, Brno, Barristel & Principal 2004, str. 53 - 55
- 6) Velký sociologický slovník I., Praha, Karolinum 1996, str. 507
- 7) Peck, S. M.: V jiném rytmu, Olomouc, Votobia 1995
- 8) Peck, S. M.: V jiném rytmu, Olomouc, Votobia 1995, str. 65 - 79
- 9) www.malchika.estranky.cz
- 10) citováno podle Říčan, P.: Psychologie osobnosti,. Psychodiagnostické a didaktické testy, Bratislava 1982, str.115
- 11) avatar = převtělení
- 12) tuto proměnu popsal americký sociolog Rochford, Burke: „Airports, Conflicts, and Change in the Hare Krishna Movement“, v: Bryant, Edwin F., Ekstrand, Maria L. (eds.), The Hare Krishna Movement. The Postcharismatic Fate of a Religious Transplant, Columbia University Press, New York 2004, str. 273-290
- 13) Prabhupáda, Š. Š. A. Č. S.: Nauka o seberealizaci, The Bhaktivedanta Book Trust (BBT), 1993
- 14) dharma = spravedlnost, řád, obecný zákon
- 15) citováno podle Kvasničková, A.: Náboženstvo ako kolektivná pamäť: prípad Slovenska a Čiech, Bratislava, Univerzita Komenského v Bratislavě 2005
- 16) citováno podle Kvasničková, A.: Náboženstvo ako kolektivná pamäť: prípad Slovenska a Čiech, Bratislava, Univerzita Komenského v Bratislavě 2005
- 17) sekularizací se zabýval výzkum v roce 1991 a 1999 v rámci *European Value*

System Studies (EVS – česky *Evropská studie hodnot*), dále jsou k dispozici data *Náboženství – The International Social Survey Programme 1998* (ISSP) z téhož roku a data Institutu pro výzkum veřejného mínění (bližší informace dostupné na <http://snem.cirkev.cz/download/Luzny.htm>)

18) citováno z Kvasničková, A.: *Náboženstvo ako kolektívna pamäť: prípad Slovenska a Čiech*, Bratislava, Univerzita Komenského v Bratislavě 2005

19) Stark, R.: *Europe's Receptivity to New Religious Movements: Round Two*. *Journal for the Scientific Study of Religion* 32, No. 4., 1993

20) výzkum provedla D. Dvořáková na základě Adlerovského schématu řízeného rozhovoru

21) touto problematikou se zabývá např. Hana Librová

22) Pokorný, M. 1996. Členové hnutí Hare Kršna chtějí pro své děti vlastní školu, protože se bojí šikany, *svobodné slovo*, roč. 88, č. 114, str. 8

23) viz příloha č. 2

Seznam použité literatury

Knihy:

1. Dallapicolová, A. L.: Hinské mýty, Praha, Levné knihy Kma 2006, 79 str., ISBN 80-7309-217-4
2. Daly, S., Wice, N.: Alt. culture – encyklopedie alternativní kultury, Brno, BOOKS 1999, 392 str., ISBN 80-7242-065-8
3. Komárková, R., Slaměník, I., Výrost, J.: Aplikovaná sociální psychologie III., Praha, Grada 2001, 224 str., ISBN 80-247-0180-4
4. Krsnavalli deví dásí: 108 receptů od Góvindy, Praha, BBT
5. Kvasničková, A.: Náboženstvo ako kolektívna pamäť: prípad Slovenska a Čiech, Univerzita Komenského v Bratislavě, Bratislava 2005, ISBN 80-223-2124-9, 121 str.
6. Librová, H.: Vlažní a váhaví (Kapitoly o ekologickém luxusu), Brno, Doplněk 2003, 320 str., ISBN 1081-260-2003
7. Littleton, C. S.: Moudrost Východu: hinduismus, buddhismus, konfucianismus, šintoismus, Praha, Knížní klub a Balois 1998, 176 str., ISBN 80-7176-646-1
8. Matoušek, O.: Metody řízení sociální práce, Praha, Portál 2001
9. Mrázek, M.: Děti modrého boha – tradice a současnost hnutí Haré Kršna, Praha, DINGIR 2000, 75 str., ISBN 80-902528-1-8
10. Peck, M. S.: V jiném rytmu – vytváření komunit, Olomouc, Votobia 1995, 257 str., ISBN 80-85619-77-6
11. Rosen, S. J.: Skrytá sláva Indie, Praha, BBT 2006, 191 str., ISBN 978-80-903829-0-9
12. Říčan, R.: Psychologie osobnosti, Praha, Grada 2007, 196 str., ISBN 978-80-247-1174-4
13. Thompson, K.: Klíčové citace v sociologii – hlavní myslitelé, pojmy a témata, Brno, Barrister & Principal 2004, 268 str., ISBN 80-85947-68-4
14. Výrost, J., Slaměník, I.: Aplikovaná sociální psychologie I., Praha, Portál 1998, 384 str., ISBN 80-7178-269-6

15. Waterstone, R.: Duchovní svět Indie, Praha, Knižní klub 1996, 184 str., ISBN 80-85809-46-X

Články:

1. Dvořáková, D.: Individuálně a sociálně psychologické aspekty vybraných stoupců hnutí Haré Kršna v podmínkách české společnosti 90. let XX. století, Československá psychologie 1998, roč.42., č. 3, str. 280 – 283
2. Lužný, D.: Nová náboženská hnutí: Konfliktní formy religiozity v diferentním světě, Sociologický časopis 1994, ročník 30., č. 4, str. 499 - 511
3. Librová, H.: Zmírnění konzumu jako prestižní forma stylu života v Holandsku, Sociologický časopis 1994, ročník 30., č. 4, str. 513 - 521
4. Kyša, L.: Jak jsem vstupoval do sekt, Právo 2007
- 5 Pokorný, M.: Členové hnutí Hare Kršna chtějí pro své děti vlastní školu, protože se bojí šikany, Svobodné slovo 1996, roč. 88, č. 114, str. 8

Elektronická média:

- texty o životě komunity dostupné na
<http://www.krsnuvdvur.cz>
- články o centru védské kultury dostupné na
<http://www.krsna.cz>
- texty oficiálních stránek hnutí dostupné na
<http://www.harekrsna.cz>

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Oddaní hnutí Haré Kršna na farmě Kršnův dvůr
v Městečku u Benešova

Příloha č. 2 - Oltář božstev v chrámové místnosti obytné budovy farmy

Příloha č. 3 - Oltář uctívání Šrí Čaitanji – zakladatele hnutí na Západě

Příloha č. 4 - Pohled na obytnou část farmy z vlakové zastávky

Příloha č. 5 - Oslava Kršnových narozenin 4. září 2007

Příloha č. 6 – Pádajátra 2007

Příloha č. 7 – Program oslav Kršny

Příloha č. 1

zdroj: archiv autora

zdroj: archiv autora

zdroj: archiv autora

Oddaní hnutí Haré Kršna na farmě Kršnúv dvůr
v Městečku u Benešova

Příloha č. 2

zdroj: archiv autora

Oltář božstev v chrámové místnosti obytné budovy farmy

Příloha č. 3

zdroj: archiv autora

Oltář uctívání Śrī Čaitanji – zakladatele hnutí na Západě

Příloha č. 4

zdroj: archiv autora

Pohled na obytnou část farmy z vlakové zastávky

Příloha č. 5

zdroj: archiv autora

zdroj: vlastní

Oslava Kršnových narozenin 4. září 2007

Příloha č. 6

zdroj: <http://www.krsnuvdvur.cz>

zdroj: <http://www.krsnuvdvur.cz>

Pádajátra

Pěší festival - mírový pochod z Protivanova do Třebíče

Příloha č. 7

Program oslav Kršny

Šrí Kršna Janmáštamí

<i>4:30</i>	Mangala-árati
<i>7:15</i>	Vítání Božstev
<i>7:20</i>	Šríla Prabhupáda guru-púja
<i>8:00</i>	Přednáška ze Šrímad Bhagavatamu
<i>10:00</i>	Krišna-kathá a bhajany (čtení, vyprávění a opěvování Šrí Krišny)
<i>12:30</i>	Tribute to George Harrison
<i>13:15</i>	Parikrama – průvod s Božstvy
<i>14:00</i>	Přestávka
<i>15:00</i>	Go-Püja (uctívání krav)
<i>15:45</i>	Triveni (bhajan band)
<i>16:30</i>	Krišna-kathá a bhajany
<i>19:00 – 20:00</i>	Gaura-árati
<i>20:15 – 21:00</i>	Krišna-kathá a bhajany
<i>21:00 – 22:00</i>	Abhišeka (koupání Božstev Šrí Krišny)
<i>22:15 – 22:30</i>	Pušpañjali (obětování květin Božstvům)
<i>22:30</i>	Promítání (Padayatra 2007)
<i>23:30</i>	Bhoga-árati
<i>24:00</i>	Transcendentální hostina